
Duurzaam ondernemen voor een fruitteeltbedrijf

Kan duurzame fruitteelt in Nederland rendabel zijn?

Hans Lamse
Afstudeerscriptie - CAH Dronten - Juni 2013

Bedrijfskunde & Agribusiness
CAH te Dronten
Afstudeerscriptie

Duurzaam ondernemen voor fruitteeltbedrijf

Kan duurzame fruitteelt in Nederland rendabel zijn?

Hans Lamse

Juni 2013, Nagele

Voorwoord

Deze scriptie heb ik geschreven in het kader van mijn opleiding Bedrijfskunde en Agribusiness aan de CAH te Dronten. In juni 2013 ben ik aan deze opdracht begonnen met het schrijven van een plan van aanpak en in september ben ik begonnen met de onderzoeken. Door verschillende gesprekken met diverse mensen is dit onderwerp naar voren gekomen. Na het lezen van een redactioneel stuk van de bedrijfskring uit Dronten waarin de gebroeders Vereecken werden geïnterviewd kwam duidelijk naar voren dat het voor fruittelers moeilijk is om biologisch dynamisch te telen. Hierdoor ontstond bij mij het idee om te onderzoeken op welke manier fruittelers toch duurzaam zouden kunnen ondernemen.

Dit onderzoek heb ik mede kunnen doen door een aantal personen die mij met raad en daad hebben bij gestaan. Ik wil de heren Kees de Jongh, Cees Masteling, Cees Vink, Roel Vermeulen, Leander Vereecken en Robert Elshof bedanken voor hun kennis en visie over duurzame fruitteelt die zij met mij wilden delen. Tenslotte wil ik vermelden dat dit rapport mede tot stand is gekomen dankzij feedback van mijn afstudeerbegeleider de heer H.W. Schilt. Ik heb de contact momenten als zeer plezierig ervaren maar ook het meedenken en het beschikbaar stellen van literatuur. Hiervoor wil ik hem hartelijk bedanken.

Nagele, november 2013

Inhoudsopgave

Samenvatting	6
Inleiding	7
1 Branchegegevens fruitteelt bedrijven	9
1.1 Branche omschrijving	9
1.2 Trends en ontwikkelingen	9
1.3 Kerngegevens 2012	11
1.4 Fruitteelt bedrijven in Nederland	11
1.5 Appel- en perenteelt	11
1.6 In- en export van appels en peren	12
1.7 Analyse van de branche	15
2 Duurzaamheid	16
2.1 Maatschappelijk verantwoord ondernemen en duurzaamheid	16
2.2 Duurzaamheid in de land en tuinbouw	16
2.3 Duurzaam fruit in de markt	17
2.4 Certificering en keurmerken	18
2.4.1 Certificeringen	18
2.4.2 De keurmerken	19
2.5 Analyse van de kansen en bedreigingen van duurzaam fruit	20
3 Duurzaamheid in de keten	21
3.1 Veredelaars en boomkwekerijen	21
3.2 Duurzaamheid bij de biologische fruittelers	21
3.3 People, planet en profit bij de reguliere fruittelers	23
3.3.1 People	23
3.3.2 Planet	24
3.3.3 Profit	25
3.4 Coöperaties	26

3.4.1 <i>The Greenery</i>	26
3.4.2 <i>van Nature</i>	27
3.4.3 <i>Fruitmasters</i>	27
3.4 Verwerkers	27
3.5 Supermarkten	27
3.6 Analyse van de kansen en bedreigingen binnen de keten	29
4 Duurzaamheid in de praktijk	30
4.1 Innovatieve fruittelers in Flevoland	30
4.1.1 <i>Robert Elshof van Elshof fruit B.V.</i>	30
4.1.2 <i>Roel Vermeulen van Flevosap</i>	31
4.1.3 <i>Leander Vereecken van Vereecken Fruit</i>	32
4.1.4 <i>Cees Masteling van Fruitbedrijf Masteling</i>	32
4.1.5 <i>Cees Vink van Vink Fruitboerderij</i>	33
4.2 Duurzaamheid in de reguliere teelt	34
4.3 Duurzaamheid in de biologische teelt	35
4.4 Van reguliere teelt naar duurzaam en biologisch	35
4.5 Analyse van de fruitteelt	36
5 Conclusie en aanbevelingen	38
Literatuurlijst	39
Bijlagen	42
Bijlage I Kees de Jongh van Agrifirm	43
Bijlage II Cees Masteling van Fruitbedrijf Masteling	44
Bijlage III Cees Vink van Vinkfruitboerderij	46
Bijlage IV Leander Vereecken van Vereecken Fruit	48
Bijlage V Robert Elshof van Elshof Fruit B.V.	49
Bijlage VI Roel Vermeulen van Fruitkwekerij Vermeulen en Flevosap	51

Samenvatting

Er is onderzoek verricht of en op welke manier een fruitteeltbedrijf duurzaam gemaakt zou kunnen worden. Om hier een antwoord op te kunnen geven is de volgende onderzoeksvraag geformuleerd: 'Op welke manier kan duurzame fruitteelt in Nederland rendabel zijn?' Daarnaast zijn er een viertal deelvragen geformuleerd. Hoe ziet de fruitteelt (hardfruit) er in Europa uit? Welke duurzame fruitteelt is er al? Wat maakt duurzame fruitteelt herkenbaar? Hoe duurzaam zijn de gangbare telers?

Vanaf 1992 is er een trend waarneembaar dat de appelteelt in Nederland aan het afnemen is. Nederland heeft een niet zo'n gunstig klimaat voor het telen van appels. Zo kan een nat voorjaar de oogst behoorlijk negatief beïnvloeden. Schimmels, schurft en boomkanker komt veel voor in de appelteelt. Nederland heeft wel een gunstig klimaat voor de perenteelt en er is een duidelijke trend waarneembaar dat er steeds meer peren in Nederland worden geteeld. Aan de perenteelt zijn ook risico's verbonden zoals vorst. De peren gaan voornamelijk voor export naar Engeland en Rusland waarbij Rusland een steeds grotere afnemer wordt ook hier is een risico door het sluiten van de grenzen door Rusland bij een politiek geschil. Er ligt een belangrijk vraagstuk over duurzaamheid. De intensieve landbouw draagt wereld bij aan degradatie van de bodem en daarbij komt dat een steeds kleinere groep landbouwers voor een steeds grotere groep onbekende consumenten produceren. Duurzaam produceren is inherent aan een lagere productie. Dit betekent meer land nodig om de wereld te kunnen voeden. Gezien de wereldbevolkingsgroei en de vraag naar veilig voedsel zullen we meer met minder moeten doen. Voor de duurzaamheid is het beter om voedsel zo efficiënt mogelijk te produceren. Er zijn al verschillende duurzame rassen. Voor appels zijn dat Santana en Topaz en voor de peer is dat Xenia. Deze rassen zijn wel een niche in de markt. Het blijkt erg moeilijk te zijn om een ras succesvol in de markt te zetten. Het staat of valt met goede marketing. Voor de biologische appels is de Elstar de belangrijkste. De markt van biologisch hardfruit is in Nederland nog klein. De productie is groter dan de vraag hierdoor verdwijnt 70 procent van de afzet via export naar Scandinavië en Duitsland. In deze landen is de vraag veel groter dan hun zelfvoorzienendheid.

Wat opvalt is dat veel gangbare telers al duurzaam ondernemen. Dit gaat zowel bewust als onbewust. Zo wordt er warmte terug gewonnen, reststromen sterk verminderd, het inzetten van natuurlijke vijanden om het gewas beter te beschermen. Het is aan de gangbare telers te merken dat ook zij zo duurzaam mogelijk willen telen. Bepaalde processen worden geautomatiseerd. De reguliere telers vinden dat zij het meeste risico binnen de keten dragen en zouden graag als gelijkwaardige keten partner worden behandeld. De macht van supermarkten enerzijds en de macht van coöperaties anderzijds draagt erbij dat het vertrouwen binnen de keten daalt. De meest innovatieve fruittelers van Flevoland profileren zich steeds meer op de lokale markt met streekgebonden producten. Zij willen dichterbij de consument staan. Het draait de telers eigenlijk om een faire prijs voor hun product. Duurzaam telen is mogelijk maar nog niet onder de huidige marktomstandigheden. De verschillen in productie zijn te groot en de macht binnen de keten is niet evenredig. Vanuit de markt is er nog te weinig belangstelling maar in de landen om ons heen groeit die belangstelling harder en Oost_Europese landen spelen daarop in. Op lange termijn zal men toch duurzamer moeten gaan telen en daarom verdient het aan te bevelen dat telers gefaseerd naar duurzame teelt overgaan. Voor de ervaring is het goed maar ook voor het ecologisch effect in de boomgaard. Ervaring leert dat er een natuurlijke balans ontstaat waardoor duurzaam telen makkelijker gaat.

Inleiding

Dit rapport is geschreven voor innovatieve fruitteelt bedrijven in Nederland die duurzaam willen ondernemen in opdracht van de CAH te Dronten. De aanleiding van dit onderzoek is een gesprek wat ik heb gehad met Oene Venema van ACVO uit Emmeloord die zich onder andere bezig houden met MVO en ISO 26000. Door de heer Venema werd ik gewezen op Marja Hoorweg van Syntens uit Meppel. Zij is bezig om te onderzoeken of er een MVO-plan voor fruittelers gemaakt kon worden. Ik heb contact met haar gehad en naar aanleiding hiervan ontstond het idee om te onderzoeken op welke manier fruitteelt duurzaam gemaakt zou kunnen worden. Zo was mijn gedachte in eerste instantie om naar het hele bedrijf te kijken maar tijdens het onderzoek ben ik van gedachte veranderd en in overleg met mijn afstudeerbegeleider ben ik mij op de teelt gaan richten. Het idee hier achter is wil je duurzaam ondernemen dan zal de teler bij de bron moeten beginnen door duurzaam te gaan telen. Duurzaam ondernemen wordt steeds belangrijker in onze huidige economie. Het geeft inzicht in de organisatie, het imago verbetert, het werkt kostenbesparend en de motivatie van het personeel verbetert. Duurzaam werken geeft je een voorloperspositie er ontstaan kansen. MVO Nederland verwacht dat de markt voor duurzame producten en diensten de komende jaren met tientallen procenten blijft stijgen. De vraag naar klimaatneutrale, energiezuinige, gezonde en streekgebonden producten neemt zowel in Nederland als internationaal sterk toe. Misschien kun je wel zeggen dat de huidige markt het verlangt van ondernemers dat zij op een duurzame manier ondernemen.

De hoofdvraag van dit onderzoek is:

‘Op welke manier kan duurzame fruitteelt in Nederland rendabel zijn?’

Om hier een antwoord op te kunnen geven zijn er een viertal deelvragen geformuleerd.

1. Hoe ziet de fruitteelt (hardfruit) er in Europa uit?
2. Welke duurzame fruitteelt is er al?
3. Wat maakt duurzame fruitteelt herkenbaar?
4. Hoe duurzaam zijn de gangbare telers?

Voor dit onderzoek zijn de meest innovatieve fruittelers van Flevoland geïnterviewd en een specialist fruitteelt van Agrifirm. De kansen (**K**) en bedreigingen (**B**) worden in alle hoofdstukken vet en cursief aangegeven gevolgd door een nummer. In hoofdstuk 1 worden de branchegegevens van de fruitteelt bedrijven omschreven en moet een antwoord geven op de eerste deelvraag ‘hoe ziet de fruitteelt (hardfruit) er in Europa uit?’ Paragraaf 1.1 is een korte omschrijving van de branche. In paragraaf 1.2 worden de trends en ontwikkelingen beschreven. De kerngegevens van de fruitteelt staat in paragraaf 1.3 omschreven. In paragraaf 1.4 worden de fruitteelt bedrijven in Nederland omschreven en in paragraaf 1.5 wordt de appel- en de perenteelt kort omschreven. In paragraaf 1.6 wordt de in- en export van de appel en peren omschreven. Dit hoofdstuk sluit met paragraaf 1.7 waarin de kansen en bedreigingen worden beschreven.

In hoofdstuk 2 wordt duurzaamheid omschreven. In paragraaf 2.1 worden de termen MVO en duurzaam omschreven en welke uitgangspunten hierbij horen. In paragraaf 2.2 wordt de duurzaamheid in de landbouw omschreven en er wordt stil gestaan bij de tegenstrijdige belangen waarmee de landbouw te maken heeft. Paragraaf 2.3 omschrijft de belangstelling van duurzaam fruit in de markt en geeft antwoord op, welk duurzame fruitteelt er al is. De certificeringen en keurmerken geeft antwoord op wat duurzame fruitteelt herkenbaar maakt en

worden in paragraaf 2.4 omschreven en dit hoofdstuk wordt afgesloten met paragraaf 2.5 waar de kansen en bedreigingen uit dit hoofdstuk zijn omschreven. In hoofdstuk 3 wordt de keten waarin de fruitteler zich bevindt omschreven. Paragraaf 3.1 begint met de veredelaars en boomkwekerijen. De duurzaamheid in de biologische tak van de fruittelers wordt in paragraaf 3.2 omschreven. In paragraaf 3.3 worden de drie pijlers (people, planet en profit) van MVO omschreven van de reguliere fruittelers. De coöperaties en de verwerkers worden in paragraaf 3.4 omschreven. In die zelfde paragraaf staan ook de drie pijlers van MVO omschreven die van toepassing zijn op The Greenery. De keten eindigt met paragraaf 3.5 waar staat omschreven op welke wijze de supermarkten duurzaamheid toepassen. Het hoofdstuk eindigt met paragraaf 3.6 waar de kansen en bedreigingen binnen de keten staan omschreven. In hoofdstuk 4 wordt omschreven wat er in de praktijk speelt bij de gangbare en de biologische teler en geeft een antwoord op de laatste deelvraag over de duurzaamheid van de gangbare telers. Paragraaf 4.1 omschrijft de meest innovatieve fruittelers in de provincie Flevoland. Paragraaf 4.2 omschrijft de problematiek binnen de gangbare teelt en de mogelijke verbeterpunten. In paragraaf 4.3 vindt een korte omschrijving plaats over de beweegredenen van de biologische teler. In paragraaf 4.4 wordt beschreven welke problemen men tegenkomt wanneer men de stap zou nemen om van gangbare teelt naar biologische of duurzame teelt over te stappen. Het hoofdstuk eindigt met paragraaf 4.5 met een analyse over hoofdstuk 4 over de fruitteelt. In hoofdstuk 5 staat de conclusie en de aanbevelingen van dit onderzoek. In de bijlagen zijn alle interviews van de innovatieve fruittelers van Flevoland terug te vinden.

Marja Hoorweg zou mijn onderzoek gebruiken voor haar MVO-plan. Helaas door een fusie van de Kamer van Koophandel en Syntens is zij niet meer werkzaam bij Syntens. Zij heeft aangegeven dat activiteiten om land- en tuinbouw weinig prioriteit meer heeft bij Syntens. Maar naar aanleiding van mijn onderzoek en ons gesprek daarover gaf zij aan dat het onderzoek misschien interessant zou zijn voor een vakblad. In de gangbare teelt zijn toch al veel ondernemers die duurzaam bezig zijn. Door hier een artikel over te schrijven in een vakblad en de ondernemers te wijzen op wat zij allemaal doen op het gebied van duurzaamheid bestaat misschien de mogelijkheid dat er iets positiefs in beweging wordt gezet.

1 Branchegegevens fruitteelt bedrijven

In hoofdstuk 1 worden de branchegegevens van de fruitteelt bedrijven omschreven. In dit hoofdstuk worden de kansen en bedreigingen in de tekst gemarkeerd door **K** en **B**. Paragraaf 1.1 is een korte omschrijving van de branche. In paragraaf 1.2 worden de trends en ontwikkelingen beschreven. De kerngegevens van de fruitteelt staat in paragraaf 1.3 omschreven. In paragraaf 1.4 worden de fruitteelt bedrijven in Nederland omschreven en in paragraaf 1.5 wordt de appel- en de perenteelt kort omschreven. In paragraaf 1.6 wordt de in- en export van de appel en peren omschreven. Dit hoofdstuk sluit met paragraaf 1.7 waarin de kansen en bedreigingen worden beschreven.

1.1 Branche omschrijving

Fruitteelt is een onderdeel van de tuinbouw en omvat de teelt van hardfruit (appelen en peren), steenvruchten (pruimen en kersen) of kleinfruit. In de branche zijn appels en peren één van de belangrijkste producten. Bessen, frambozen en bramen worden tot kleinfruit gerekend. Bekende 'vrije' appel- en perenrassen zijn Elstar, Jonagold en Conference daarnaast neemt het belang van clubrassen toe. De productiewaarde van de branche bedroeg in 2012 490 miljoen euro¹.

1.2 Trends en ontwikkelingen

Het aantal fruitteeltbedrijven neemt jaarlijks sterker af dan het areaal: er treedt schaalvergroting op. De samenstelling van het areaal veranderd zo neemt het belang van peren toe ten koste van appelen. Dit heeft te maken omdat er in de perenteelt gemiddeld betere resultaten worden behaald en daarnaast is het Nederlandse klimaat gunstig voor de perenteelt (**K1**). De productie laat jaarlijks grote schommelingen en is afhankelijk van de weersomstandigheden. De prijsfluctuaties zijn groot in de fruitteelt, door wisselende Europese oogsten en voorraden. In 2012 zijn de oogsten in zowel Nederland als in andere EU- landen beduidend kleiner geweest dan in 2011. Belangrijke oorzaak hiervan is de vorstschade in de winter (**B1**). Een uitzondering hierop vormt de appeloogst in Polen die hoger uitviel, met een prijsdrukkend effect op Jonagold. De Europese appel- en perenvoorraden zijn ook lager dan in 2011. Voor industriefruit zijn de marktomstandigheden gunstig. De Europese sapindustrie heeft lage voorraden en wereldwijd is de prijs van het concentraat hoog. Deze ontwikkelingen leiden per saldo tot hogere prijzen voor hardfruit. De appelteelt ondervindt concurrentie van de productie in landen op het zuidelijk halfrond (**B2**). Nieuwe appel- en perenrassen winnen gestaag terrein. De prijs verschillen tussen de verschillende (club)rassen zijn echter groot, waardoor ze niet allemaal succesvol zijn. Via het digitale platform Service2Fruit wordt fruit steeds vaker verhandeld. Deze marktplaats voor fruit biedt transparantie en een snelle betaling aan telers.

ABN AMRO schrijft in een artikel dat de komende jaren een aantal bestaande trends in de fruitteelt zal doorzetten zoals schaalvergroting, afname van het areaal en de aanplant van nieuwe appelrassen. Het belang van de perenteelt zal verder toenemen. Deze trend vlakt echter af door de groeiende twijfel of een verdere productietoename ook kan worden afgezet. De Nederlandse fruitproductie zal in het lopende seizoen bij gunstige weersomstandigheden stijgen. Een grotere productie leidt tot meer prijsdruk dit geldt zowel in Nederland als in de EU-landen (**B3**). Ondanks een volle markt kunnen fruittelers hun afzetmarkt versterken door

¹ <https://www.abnamro.nl/nl/> september 2013

middel van flexibele leveringen van grote afzetvolumes fruit met een constante kwaliteit, toegevoegde waarde, smaak en versgaranties. Hierbij is een goede ketenregie en marktkennis van essentieel belang. Fruittelers kunnen toegevoegde waarde creëren door te investeren in bewaarfaciliteiten en door zelf het product te koelen, sorteren en verpakken. Door te investeren in bewaarfaciliteiten kan de fruitteler beter anticiperen op prijsfluctuaties. Om je als teler te kunnen onderscheiden in een volle appel- en perenmarkt wordt het steeds belangrijker om een kwalitatief goed product te leveren. Op de langere termijn betaalt goede kwaliteit zich terug. Inspelen op een flexibel aanbod van kwaliteiten waar de markt om vraagt is de kracht van de Nederlandse fruitteelt (**K2**).

Nederland heeft sterk ingezet op het verder versterken van de rol van telersverenigingen in de groenten- en fruitsector. Deze verenigingen kunnen met financiële steun van de Europese Unie verschillende activiteiten ontplooiën (**K3**).

Deze activiteiten zijn:

- biologische productie;
- energiebesparing en reductie van CO²-uitstoot;
- kwaliteit;
- marketing;
- milieu;
- promotie;
- productinnovaties.

De verwachtingen van de minister van landbouw is dat telersverenigingen dit jaar ongeveer 80 miljoen euro uit Brussel kunnen ontvangen voor dergelijke activiteiten. De voorwaarden zijn dat de telersverenigingen hetzelfde bedrag bijleggen. De afzet vindt in Nederland plaats voor ongeveer 90 procent van de groenten- en fruitproductie via de telersverenigingen. De gemaakte afspraken pakken daarom bijzonder gunstig uit voor de telers in Nederland en verdere groei van de Europese bijdrage is te verwachten².

Biologische productie

Het marktaandeel van bioproducten in Nederland loopt in verhouding achter bij dat van andere Europese markten als Duitsland, Zwitserland en Scandinavië. Groot-Brittannië was een voorloper in Europa maar daar hebben supermarktketens door de economische crisis veel biologische producten geschrapt.

² <http://www.rijksoverheid.nl/> september 2013

1.3 Kerngegevens 2012

Aantal bedrijven	2.453	
Export appels	87.023	ton
Export peren (ton)	189.392	ton
Areaal fruit	18.784	hectare
Areaal appels	7.948	hectare
Areaal peren	8.169	hectare
Areaal kleinfruit	1.449	hectare

Tabel 1.1 Kerngegevens (Bron: CBS, bewerking auteur)

1.4 Fruitteelt bedrijven in Nederland

De fruitteelt sector in Nederland bestaat hoofdzakelijk uit de teelt van appels en peren. De belangrijkste productiegebieden in Nederland zijn de Betuwe, Flevoland en Zuid-Beveland. In Nederland zijn er in 2012 ongeveer 2.450 gespecialiseerde fruitbedrijven. Dit zijn ongeveer 100 bedrijven dan in 2011. Deze gespecialiseerde bedrijven telen ongeveer 85 procent van het areaal fruit. Het aantal bedrijven met appels is tussen 1985 en 2008 met ruim 60 procent gedaald, van 4.260 naar 1.620 bedrijven. Een soortgelijk beeld doet zich voor bij de bedrijven die peren telen. De teruggang bij de peren is met 53 procent minder sterk dan bij de bedrijven met appels, van 3.670 naar 1.710 bedrijven. Hierdoor is het aantal bedrijven met peren tegenwoordig groter dan dat met appels, een omslag die in het jaar 2001 plaats heeft gevonden.

In 2012 is het areaal fruit afgenomen tot iets minder dan 19.000 hectare. De relatief geringe afname past in het beeld waarbij er sinds 2001 sprake is van een afname van het areaal fruit rond de 19.000 hectare. De specialisatiegraad is ook al jarenlang vrij constant: in de hele periode van 2000 – 2012 is ongeveer 85 procent van het areaal fruit in gebruik bij gespecialiseerde bedrijven. Voor 2012 is dit ruim 16.000 hectare.

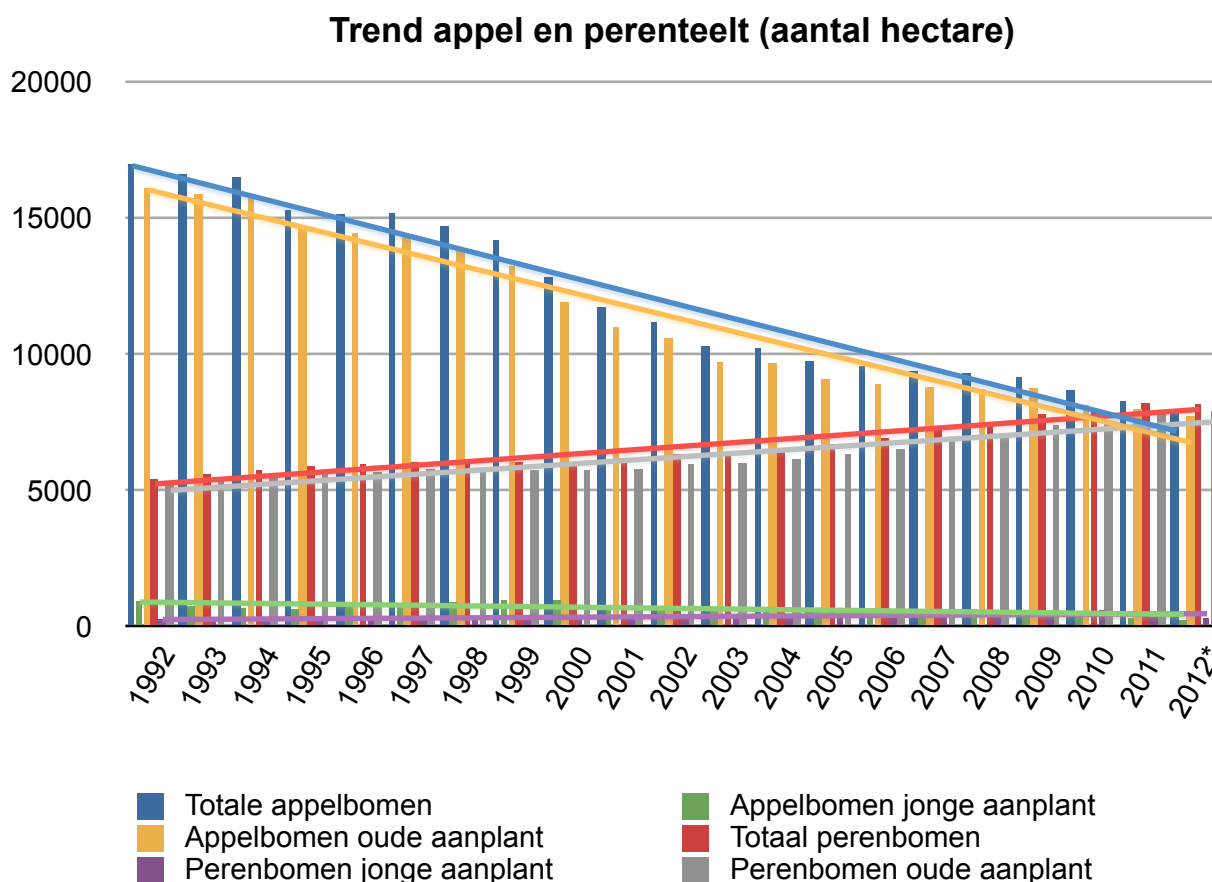
De afname van het aantal fruitbedrijven leidt in combinatie met de vrij constante omvang van het areaal van deze bedrijven tot een toename van de schaalgrootte. In 2000 bedroeg deze schaalgrootte 7,5 hectare. In 2012 is dit 10 hectare. Dit is ruim eenderde meer en een gemiddelde toename van ongeveer 2,4 procent per jaar³.

1.5 Appel- en perenteelt

In 2011 was de appel oogst per hectare veel groter dan in 2010. Er werd bijna 50 ton appels per hectare geplukt waardoor de nationale productie uitkwam op 418.000 ton. Ook de peren oogst viel hoger uit dan het jaar ervoor, 310.000 ton. Deze hogere productie betekende lagere prijzen voor het fruit dan in 2010. Hierdoor is de verwachting voor het inkomen van de fruittelers minder dan het jaar ervoor. Het inkomen van de fruitteler is sterk afhankelijk van de

³ <http://www.duurzaamheidslandbouw.nl> september 2013

oogst en de prijs per kilo. Zo was het inkomen van de fruitteler in 2011 geraamd op 24.000 euro. In 2010 was dit inkomen ongeveer twee keer zoveel⁴. De trend van de appel en perenteelt wordt in figuur 1.1 weergegeven.

Figuur 1.1 Trend van de appel- en perenteelt in Nederland (Bron: CBS landbouwtelling, bewerking auteur)

1.6 In- en export van appels en peren

In 2011 werd ongeveer een derde van de appels (36.000 ton) naar Duitsland geëxporteerd. Van het ras Elstar is 70 procent van de export voor Duitsland. Buiten de EU is ook Rusland een belangrijke afnemer. Het Verenigd Koninkrijk is meestal de belangrijkste handelspartner voor de perenexport. In 2011 importeerde Rusland de meeste Nederlandse peren (50.000 ton). In 2010 en 2011 werden er tweemaal zoveel peren als appels geëxporteerd. Voor met name de Nederlandse appels Jonagold en Jonagored is Rusland een belangrijke afnemer.

Rusland heeft vanwege geschillen op fytosanitair gebied al enkele malen de grens voor Nederlands fruit gesloten (**B4**). Voor de prijsvorming van appels en peren heeft dit direct gevolgen. In de maanden april tot en met juli worden er appels geïmporteerd vanuit het zuidelijk halfrond. Een deel van de import is bestemd voor re-export. Het Nederlandse product dient onderscheidend te zijn ten opzichte van de appels en peren die in andere landen worden geteeld. Door de introductie van clubrassen is er verbetering gekomen. Nederland heeft een aandeel van 1 procent in de wereldwijde productie van appels en peren. In de

⁴ <http://www.wageningenur.nl/> september 2013

periode 2008 – 2010 had Nederland een aandeel in de Europese perenproductie van gemiddeld 12 procent. Voor de appelproductie was dit 16 procent⁵.

In Duitsland (**K4**) wordt de helft van alle biologische appels en wortelen geïmporteerd. De biologische producten, met een keurmerk, zoals groenten, fruit of vlees die in Duitsland worden verkocht komen steeds vaker uit het buitenland. Aangezien het areaal dat in Duitsland gebruikt wordt voor biologische landbouw langzamer groeit dan de vraag neemt het importquotum razendsnel toe. Tot deze conclusie komt een onderzoek van de 'Rheinischen Friedrich-Wilhelms-Universität' Bonn. De heren Köpke en Küpper melden dat de omzet die behaald werd met biologische producten in Duitsland het afgelopen jaar gestegen is naar meer dan zeven miljard euro. Meer dan 30 procent van de gehele handel van de branche in Europa concentreert zich op Duitsland.

Vooraf Oost-Europese landen zoals Polen, Litouwen en Letland zetten in op deze afzetmarkt en hebben hun arealen voor biologische landbouw binnen enkele jaren enorm uitgebreid (**B5**). Het biologische landbouwareaal in Duitsland groeide vergeleken bij deze landen maar langzaam. Tussen 2010 en 2012 hebben de Duitse telers het totale biologische landbouwareaal met zeven procent uitgebreid, terwijl de omzet van de bio-branche in Duitsland met 17 procent steeg. Het onderzoek komt tot de

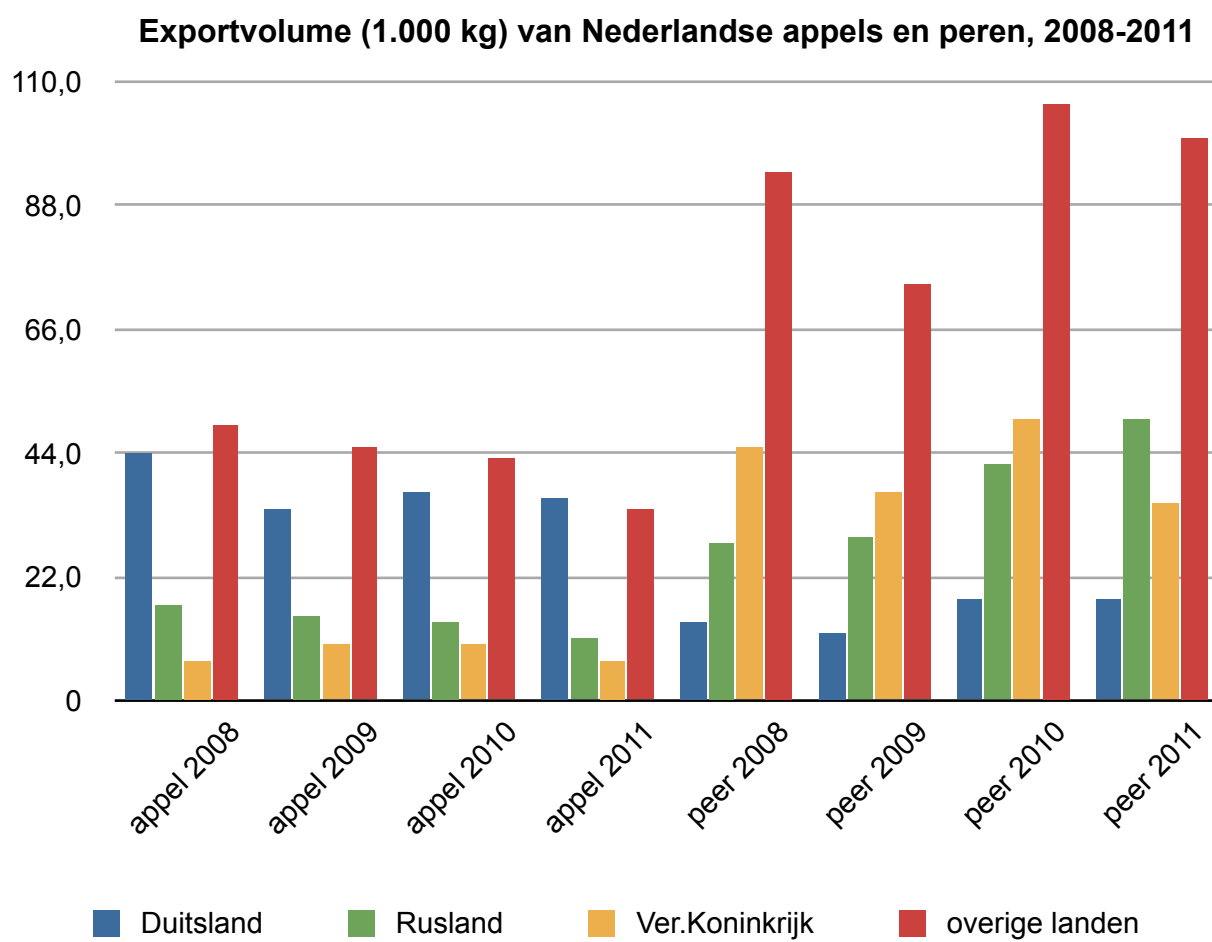

*Afbeelding 1.1 Biologische Elstar bij Elshof Fruit B.V.
Foto: auteur*

conclusie dat van elke in Duitsland verkochte biologische appel en biologische wortel nog slechts elke tweede uit Duitsland komt. In totaal wordt inmiddels circa 80 procent van het biologische fruit en bijna de helft van de verse groenten geïmporteerd⁶. In figuur 1.2 wordt het exportvolume van de Nederlandse appels en peren weergegeven. Duidelijk is te zien de toename van de perenexport naar Rusland.

⁵ <http://www.duurzaamheidlandbouw.nl> september 2013

⁶ Köpke, U., P. M. Küpper, Marktanteile im Segment Bio-Lebensmittel. Bonn, 2013. Institut für Organischen Landbau Rheinische Friedrich-Wilhelms-Universität Bonn

Figuur 1.2 Exportvolume Nederlandse appels en peren, Nederlands product exclusief producten ten behoeve van industrie (Bron: CBS landbouwtelling, bewerking auteur)

1.7 Analyse van de branche

Vanuit de branche gezien zijn er positieve ontwikkelingen. De perenteelt groeit en er wordt veel geëxporteerd naar Engeland en Rusland. De exportmarkt naar Rusland is enorm en groeit Engeland voorbij. Daarbij is gebleken dat de perenteelt het in Nederland zo goed doet vanwege het gunstige klimaat. Door de goede kennis van de Nederlandse fruitteler in het telen en bewaren van het product en door goede ketenregie kan men goed inspelen op de wensen van de markt. Goede kwaliteit en flexibel kunnen leveren zijn belangrijke speerpunten even als het creëren van toegevoegde waarde. Vanuit de Europese Unie is er financiële steun voor het ontplooiën van verschillende duurzame activiteiten. Naast deze kansen zijn er ook een aantal bedreigingen waar de branche rekening mee moet houden. Zo kunnen er grote productieschommelingen zijn door weersomstandigheden. De zuidelijke landen zijn sterke concurrenten. Grotere productie leidt tot meer prijsdruk zowel in Nederland al in de EU-landen. Gezien de enorme hoeveelheden peren die naar Rusland worden geëxporteerd dient men rekening te houden met de politieke grilligheid van dat land. Voor het duurzaam telen dient men rekening te houden met de concurrentie druk van de Oost-Europese landen die hun areaal flink hebben uitgebreid en flink gaan inzetten op biologische producten (zie tabel 1.2).

Kansen	Bedreigingen
K1 Gunstig klimaat voor de perenteelt.	B1 Grote productie schommelingen door weersomstandigheden onder andere door vorst.
K2 Goede kwaliteit, flexibel leveren, kennis en ketenregie en het creëren van toegevoegde waarde bieden kansen voor de Nederlandse fruitteler.	B2 Sterke concurrentie in de appelteelt van de zuidelijke landen.
K3 Financiële steun van de Europese Unie voor het ontplooiën van verschillende activiteiten zoals: biologische productie; energiebesparing en reductie van CO ² -uitstoot, kwaliteit, marketing, milieu, promotie en productinnovaties.	B3 Grotere productie leidt tot meer prijsdruk zowel in Nederland als in de EU-landen.
K4 Potentie van Duitsland en de Europese markt.	B4 De politieke grilligheid van Rusland waardoor zij zomaar de grenzen sluiten.
	B5 Concurrentiedruk van Oost-Europese landen op de biologische landbouw.

Tabel 1.2 Kansen en bedreigingen

2 Duurzaamheid

In hoofdstuk 2 wordt duurzaamheid omschreven. In paragraaf 2.1 worden de termen MVO en duurzaam omschreven en welke uitgangspunten hierbij horen. In paragraaf 2.2 wordt de duurzaamheid in de landbouw omschreven en er wordt stil gestaan bij de tegenstrijdige belangen waarmee de landbouw te maken heeft. Paragraaf 2.3 omschrijft de belangstelling van duurzaam fruit in de markt en dit hoofdstuk wordt afgesloten met paragraaf 2.4 waar de kansen en bedreigingen uit dit hoofdstuk zijn omschreven.

2.1 Maatschappelijk verantwoord ondernemen en duurzaamheid

Maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) en duurzaam worden in Nederland vaak als synoniemen gebruikt. Hier wordt onder verstaan het zodanig ondernemen dat de aandacht voor milieu, sociaal-ethische en winst gebalanceerd is en afgestemd is op de verwachtingen van de stakeholders (belanghebbenden) van de onderneming⁷. Bedrijven kunnen door deze manier van ondernemen zich richten op nieuwe marktkansen, groei en innovatie met winst voor mens, maatschappij en milieu. Dit geldt voor nu en in de toekomst.

MVO Nederland zegt het volgende over MVO. “MVO is de standaard voor ondernemen in de 21ste eeuw”. Uitgangspunten zijn hierbij:

- MVO is een integrale visie op ondernemerschap, waarbij het bedrijf waarde creëert op economisch (profit), ecologisch (planet) en sociaal (people) gebied.
- MVO is verankerd in alle bedrijfsprocessen. Bij iedere bedrijfsbeslissing wordt een afweging gemaakt tussen verschillende stakeholdersbelangen: de belangen van betrokken personen, bedrijven en organisaties. MVO is maatwerk. Voor iedere onderneming zien de MVO-activiteiten er anders uit. Dit hangt af van bedrijfsgrootte, sector, cultuur van de onderneming en bedrijfsstrategie.
- MVO is een proces en geen eindbestemming. De doelen die worden nagestreefd veranderen in de tijd en met elke bedrijfsbeslissing. Er wordt door de onderneming gezocht naar haalbare stappen om de maatschappelijke verantwoordelijkheid vorm te geven.

2.2 Duurzaamheid in de land en tuinbouw

De traditionele landbouw is grotendeels niet duurzaam. De intensieve landbouw draagt bij tot een wereldwijde degradatie van bodem, water- en luchtkwaliteit. Het overvloedig gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, chemicaliën en bodemverbeteraars hebben schadelijke effecten voor mensen en hun leefomgeving. Daarnaast worden de kosten van deze vervuiling vaak niet berekend als productiekost. Dit betekent dat de producten die verkocht worden iegelijk goedkoper zijn dan ze in werkelijkheid kosten. Intensieve landbouw leidt tot een verzwakte concurrentiepositie van kleinschalige boeren, die vaak in minder ontwikkelde regio's produceren. Vragen over kwaliteit van het hedendaagse massavoedsel en over dierenwelzijn worden steeds vaker gesteld. Een steeds kleinere groep landbouwers produceren voor een steeds grotere groep onbekende consumenten. Door de grotere afstand tussen consument en producent maakt het moeilijker om elkaars verwachtingen, mogelijkheden en beperkingen te begrijpen⁸. De land en tuinbouw heeft te maken met tegenstrijdige belangen. Bijvoorbeeld: de consument wil een diervriendelijk bestaan voor de

⁷ <http://www.mvonederland.nl> september 2013

⁸ Tavenier, J. de., J. Evers, Duurzame ontwikkeling een multidisciplinaire ontwikkeling, 2013, p. 175

dieren. Dit betekent in veel gevallen een grotere oppervlakte voor de dieren; minder dieren per vierkante meter. Beter voor het dier is niet beter voor het milieu, anders gezegd sommige criteria conflicteren. Dier en welzijn met een hoge rating heeft helaas een minder gunstig effect op het milieu; CO₂ uitstoot is hoger en tevens is de vierkante meter landgebruik hoger⁹. Jason Clay van het Wereld Natuur Fonds zegt; 'We moeten meer doen met minder. Van al het land op de wereld wordt momenteel 35 procent gebruikt voor voedselproductie. In 2050 hebben we op de wereld ruim twee keer zo veel voedsel nodig, maar we willen niet dat mensen uitwijken naar nationale parken om daar voedsel te gaan verbouwen. Die trend is er nu al en daar is men bezorgd over'¹⁰. Voedsel zal dus efficiënter geproduceerd moeten worden. Volgens Clay moet er in de komende veertig jaar net zo veel voedsel geproduceerd worden als er in de afgelopen 8000 geproduceerd is. Hij pleitte vooral voor intensivering van de landbouw in gebieden waar nu heel inefficiënt voedsel wordt verbouwd. Landbouwopbrengsten kunnen in ontwikkelingslanden nog substantieel verhoogd worden. Wageningen UR heeft de kennis over veredeling, bodem- en waterbeheer, plaagbestrijding en toepassing van technologieën om bij te dragen aan hogere opbrengsten.

2.3 Duurzaam fruit in de markt

De reguliere fruitteelt levert nog steeds geen noemenswaardige hoeveelheden duurzaam teelbare appels of peren af. Onderzoekers van PPO Fruit (Praktijkonderzoek Plant & Omgeving) werken met de biologische sector aan nieuwe duurzame appel- en perenrassen. Wanneer deze rassen aanslaan, gaan gangbare telers ze mogelijk ook verbouwen. Een smakelijke appel dat milieuvriendelijk is te telen was tien jaar geleden de inzet van zowel biologische als gangbare fruittelers die nieuwe rassen wilden ontwikkelen. Uiteindelijk is alleen in de biologische teelt een eerste stap gezet. In de gangbare teelt zijn wel commercieel interessante nieuwe rassen geïntroduceerd, zoals de Junami, Rubens en Wellant. Maar die scoren op milieugebied niet wezenlijk anders dan de bestaande rassen. De duurzame appels zijn slechts op een enkel gangbaar bedrijf te vinden. Volgens Rien van der Maas, onderzoeker van PPO Fruit heeft de consument nog te weinig belangstelling voor deze rassen (**B1**). Het appelras Santana wordt als enige zowel biologisch als regulier verbouwd. Santana was tot voor kort schurftresistent, dit is helaas doorbroken, en weinig vatbaar voor luis en vruchtboomkanker (**K1**). Door deze eigenschappen zijn er veel minder bestrijdingsmiddelen nodig zijn. Daardoor kan in de gangbare teelt de milieubelasting voor het oppervlaktewater tot maar liefst 98 procent dalen ten opzichte van bijvoorbeeld de Elstar. Voor de gangbare teelt is Santana slechts een nicheras. Door het ontbreken van goede marketing is de introductie mislukt. Tegenwoordig wordt de introductie van nieuwe rassen georganiseerd via organisaties als Inova Fruit, dat bij haar nieuwe rassen voor volumecontrole, een teeltprotocol en centrale vermarkting zorgt. Als hypo-allergene appel veroverde Santana later alsnog een klein plaatsje in de reguliere markt¹¹. De duurzame rassen Santana en Topaz vormen nu bijna een derde van het biologische appelvolume. Een nadeel van het ras Santana is de beperkte houdbaarheid. Santana is tot half januari te koop. Daarnaast telen biologische telers vooral Elstar.

9 Dekker et al. *Ecological and economic evaluation of Dutch egg production systems*. Wageningen, 2011 139: 109-121

10 <http://www.wageningenur.nl/> september 2013

11 Meer, I.M. van der, et al, *De hypo allergene appel*. Wageningen, 2009. Wageningen UR

Nederland telt bijna 1550 gangbare en 40 biologische fruittelers. Vanuit een ketenproject bij het ministerie van EL&I hoopt PPO fruit samen met de biologische sector de komende jaren twee appelrassen en twee perenrassen in de praktijk te testen. Eén van de perenrassen, Xenia, werd dit jaar beperkt en op proef verkocht bij Albert Heijn uit gangbare teelt. Biologische telers zijn ook in deze peer geïnteresseerd omdat hij minder vatbaar is voor schurft en vruchtboomkanker. Eén van de nieuwe appelrassen komt net als Santana van Plant Research International en heet Natyra. Het ras is schurftresistent en waar de Santana en Topaz beide friszuur smaken, smaakt de Natyra zoet. Deze appel wordt getest bij een aantal biologische bedrijven. Met deze nieuwe rassen zet de biosector een grote stap in de introductie van duurzame rassen in de biologische teelt **(K2)**. Als ze aanslaan en qua smaak goed genoeg zijn, zullen de gangbare telers ze vanwege hun lagere milieubelasting mogelijk ook gaan verbouwen. De biosector functioneert zo als testcase voor de gangbare sector. Het zoeken naar nieuwe fruitrassen is overigens een kwestie van lange adem. Na een succesvolle kruising duurt het nog vijftien tot twintig jaar voor de appel in de winkel ligt. Introductie vergt bovendien een flink promotiebudget, aldus van der Maas. 'Een nieuw appelras zet je niet zomaar in de markt **(B2)**'¹².

Afbeelding 2.1 Machinaal onkruid wieden in een biologische boomgaard (Foto: auteur)

2.4 Certificering en keurmerken

2.4.1 Certificeringen

Global G.A.P.

Global G.A.P. betekent de wereldstandaard voor Good Agricultural Practice en omvatten Europese retail richtlijnen voor agrarische producten. Het belangrijkste aandachtspunt van de standards die binnen Global G.A.P. ontwikkeld worden, is de voedselveiligheid, nauw

¹² Maas, R van der., Appels en peren langzaam duurzamer, Kennisonline, Wageningen, 2011. Wageningen UR

verbonden met het aandachtspunt het product kunnen herleiden van herkomst (track en trace). Maar ook aspecten die samengevat kunnen worden onder de noemer duurzame landbouw dient eveneens rekening gehouden te worden. Global G.A.P. dient als een praktische handleiding voor goede landbouwkundige praktijken en kan overal ter wereld worden toegepast. De basis bestaat uit een goede samenwerking tussen de agrarische sector en de retailers die gezamenlijk efficiënte certificatiestandaarden en procedures willen opstellen. Voor veel telers is de Global G.A.P.-certificering de basis om fruit te kunnen leveren aan hun klanten.

BRC-certificering

De British Retail Consortium (BRC) is een inspectieprotocol gebruikt door Britse retailers en omvat eisen waaraan leveranciers moeten voldoen. De BRC vereist dat er een kwaliteitssysteem aanwezig is, dat HACCP (Hazard Analysis and Critical Control Points) toegepast wordt en dat de duurzaamheidspijlers zoals omgeving, product, proces en personeel in dit systeem opgenomen zijn. Met deze certificering is de teler in staat om te leveren aan de meest veeleisende supermarkten en handelsondernemingen in Europa.

Nature Counts

Het Nature Counts-predicaat is afkomstig van the Greenery en wordt toegekend aan de telers die met hun eigen ideeën het meeste resultaat boeken. Door een onafhankelijke jury worden de teler uitgekozen die op kop lopen in duurzaam ondernemen.

2.4.2 De keurmerken

Een keurmerk laat zien dat het product of de dienst aan specifieke eisen voldoet. Welke eisen dat zijn, en wie het product daarop controleert, varieert per keurmerk. Keurmerken rond duurzaamheid stellen eisen op het gebied van milieu, dierenwelzijn of eerlijke handel. Een keurmerk is effectief als het een groot marktaandeel heeft.

Stichting Milieukeur

Stichting Milieukeur (SMK) ontwikkelt, beheert en toetst criteria voor keurmerken en certificaten. Daarmee wordt duurzamer ondernemen inzichtelijk, betrouwbaar en controleerbaar. Producenten organisaties, detailhandel, overheid, wetenschappers, milieudeskundigen en behartigers van consumentenbelangen werken mee aan de inhoud van de criteria. Dat verzekert een breed maatschappelijk draagvlak. Onafhankelijke certificatie-instellingen controleren of producten, processen of diensten aan de criteria van SMK voldoen. Milieukeur geeft aan dat het product minder belastend is voor het milieu, dan vergelijkbare producten zonder dit keurmerk. Er zijn op dit moment vier fruitbedrijven gecertificeerd bij stichting Milieukeur.

EKO-keurmerk

Dit keurmerk staat uitsluitend op voedingsmiddelen. Het EKO keurmerk op producten betekent dat deze zijn geteeld zonder chemische meststoffen en bestrijdingsmiddelen. Het kan op vlees, groente, fruit en zuivel staan. In Nederland wordt het EKO keurmerk verleend door de stichting Skal. Deze heeft daarvoor per productgroep uitgewerkte normen opgesteld en controleert niet alleen telers in binnen en buitenland, maar tevens verwerkers en de

handel. Gemiddeld twee keer per jaar worden bedrijven door middel van een bedrijfsbezoek gecontroleerd¹³.

2.5 Analyse van de kansen en bedreigingen van duurzaam fruit

Er liggen kansen voor de fruitteiler om duurzaam fruit te telen. Er zijn op dit moment al duurzame rassen zoals de Santana. Helaas is bij dit ras de resistentie ook al doorbroken maar is toch veel minder gevoelig dan de gangbare rassen. Er worden momenteel nieuwe rassen ontwikkeld die duurzaam zijn doordat deze schurft resistent zijn dit biedt mogelijkheden voor de toekomst. Het is alleen erg moeilijk om een ras goed in de markt te zetten. Het kost enorm veel tijd een ras te ontwikkelen en te testen. Hierdoor zijn er al veel belovende rassen waar menig teler nu nog enthousiast over is mislukt. Op dit moment is de belangstelling bij de consument in Nederland nog niet erg groot voor duurzaam fruit maar in de landen om ons heen is de belangstelling veel groter (zie tabel 2.1).

Kansen	Bedreigingen
K1 Santana telen (veel minder gewasbescherming nodig)	B1 Weinig belangstelling consument
K2 Ontwikkeling van nieuwe duurzame rassen	B2 Nieuw ras moeilijk in de markt te zetten

Tabel 2.1 Kansen en bedreigingen van duurzaam fruit

Afbeelding 2.2 Biologische bogaard aan de Professor Zuurlaan te Dronten (Foto: auteur)

¹³ <http://www.duurzaamondernemen.nl/> oktober 2013

3 Duurzaamheid in de keten

In dit hoofdstuk wordt de keten waarin de fruitteler zich bevindt omschreven. Paragraaf 3.1 begint met de veredelaars en boomkwekerijen. De duurzaamheid in de biologische tak van de fruittelers wordt in paragraaf 3.2 omschreven. In paragraaf 3.3 worden de drie pijlers (people, planet en profit) van MVO omschreven van de gangbare fruittelers. De coöperaties en de verwerkers worden in paragraaf 3.4 omschreven. In die zelfde paragraaf staan ook de drie pijlers van MVO omschreven die van toepassing zijn op The Greenery. De keten eindigt met paragraaf 3.5 waar staat omschreven op welke wijze de supermarkten duurzaamheid toepassen. Het hoofdstuk eindigt met paragraaf 3.6 waar de kansen en bedreigingen binnen de keten staat omschreven.

3.1 Veredelaars en boomkwekerijen

De keten begint bij de veredelaars en de boomkwekerijen en zijn hiermee de eerste in de keten. Van veredelaars en boomkwekerijen is niet zoveel bekend wanneer het om duurzaamheid gaat. Wel zijn er een aantal boomkwekerijen die duurzame bomen kweken die schurft resistent zijn en weinig gewasbescherming nodig hebben. Het kweken van een appelboom kost twee jaar en van een perenboom drie jaar. Het ontwikkelen van nieuwe rassen kost tien tot vijftien jaar. Om fruitbomen met precies dezelfde eigenschappen te kweken, doet men door ongeslachtelijke of vegetatieve vermenigvuldiging toepassen. Dit gebeurt door middel van enten of oculeren¹⁴.

3.2 Duurzaamheid bij de biologische fruittelers

Er zijn een aantal fruittelers waar het het fruit op biologische en ecologische wijze wordt geteeld. Zij proberen verstandig en duurzaam om te gaan met de natuur op hen landgoed en dat zij hun klanten een zo eerlijk en gezond mogelijke producten willen aanbieden.

De praktijk

Biologische teelt houdt in dat er geen kunstmest, chemische middelen en gentechnologie wordt gebruikt. Onkruid wordt niet gespoten, maar gemaaid of geschoffeld. Ongediertes worden bestreden met behulp van hun natuurlijke vijanden. Bijvoorbeeld koolmezen eten rupsen en zweefvliegen eten bladluizen. Met nestkastjes en bloembedden worden deze helpers gelokt.

Natuurlijke stoffen

Door het vochtige klimaat in Nederland vormen schimmelziekten een groot gevaar. Biologische fruittelers mogen deze bestrijden door te spuiten, dit alleen met stoffen van natuurlijke herkomst, zoals zwavel. Deze zijn allemaal nauwkeurig vastgelegd in Europese regels. Het liefst gebruiken zij helemaal geen natuurlijke stoffen. Vandaar dat men overgaat naar het beplanten speciaal ontwikkelde appelfrassen, die niet alleen heerlijk smaken, maar ook een grote natuurlijke weerstand hebben, zoals bijvoorbeeld Topaz en Santana.

¹⁴ <http://www.groen.net/> oktober 2013

Milieuvriendelijk

De biologische fruitteelt is qua bestrijdingsmiddelen ongeveer 25 keer zo milieuvriendelijk als de reguliere teelt dat uit een onderzoek van het Centrum voor Landbouw en Milieu uit 2004 blijkt¹⁵. Biologische fruitteelt zorgt voor een betere biodiversiteit (meer planten en dieren), een mooier landschap en minder schadelijk afval in het milieu.

Natuurlijk evenwicht

De biologische fruitteelt is één van de meest ingewikkelde vormen van landbouw. De telers moeten zeer zorgvuldig gebruik maken van het natuurlijke evenwicht, om uitbraak van plagen te voorkomen. Daarvoor worden de luchtvochtigheid, temperatuur en andere omstandigheden in de boomgaard nauwkeurig door de computer ingelezen. Met behulp van speciale simulatieprogramma's kan vervolgens worden bepaald of er moet worden ingegrepen.

Ondanks alle inspanningen kan schade door ziekten en plagen niet altijd worden voorkomen. Biologische teelt geeft dan ook gemiddeld een 30 procent lagere productie dan de gangbare teelt, terwijl de productiekosten hoger liggen. Dit verklaart waarom voor biologisch fruit een wat hogere prijs wordt gevraagd. De consumptie van biologische producten is in de afgelopen jaren sterk gestegen en zal waarschijnlijk alleen nog maar verder toenemen¹⁶.

Afbeelding 3.1 Appels voor de pluk (Foto: auteur onbekend)

15 Spruit-Verkerke, J., H. Schoorlemmer, S. van Woerden, e.a., Duurzaamheid van de biologische landbouw. Wageningen, 2004. Praktijk Plant en Omgeving B.V.

16 <http://www.olmenhorst.nl/september> 2013

3.3 People, planet en profit bij de reguliere fruittelers

3.3.1 People

Draagvlak en imago

De fruitteelt heeft een goed imago bij de Nederlandse burger. De Nederlandse burger waardeert de opengrondsvoedingstuinbouw, waarvan de fruitteelt onderdeel is, ruim voldoende. Voor ongeveer 75 procent van de Nederlandse burgers is het imago van de plantaardige sectoren de afgelopen tien jaar niet veranderd. Als mogelijke verbeterpunten noemen ze zichtbaarheid van wat telers doen en vermindering van het gebruik van bestrijdingsmiddelen. Ondanks de positieve waardering van burgers ervaren ondernemers in de opengrondstuinbouw veel problemen bij het vinden en behouden van werknemers.

Arbeid

De totale werkgelegenheid op de fruitbedrijven schommelt sinds 2000 rond 5.000 arbeidsjaareenheden (aje). Ongeveer de helft van de arbeidskrachten in de fruitteelt is betaalde arbeidsinzet. Vooral gedurende de oogstperiode wordt er veel gebruik gemaakt van betaalde arbeidskrachten. Om deze piek op te vangen wordt er druk gewerkt aan het ontwikkelen van plukrobots. Op het gemiddelde fruitteeltbedrijf werkte in 2011 3,1 arbeidsjaareenheden. In vergelijking met andere sectoren heeft de fruitteelt een hoog aandeel betaalde arbeidsjaareenheden. Echter, waar in andere plantaardige sectoren de arbeidsproductiviteit toeneemt, blijft het aantal arbeidsjaareenheden per hectare in de fruitteelt relatief constant. Het aandeel bedrijfsopvolgers in de fruitteelt met een HBO of universitaire opleiding neemt toe. In 2008 bedroeg het aandeel 25 procent. Bedrijfsopvolgers zonder diploma komen weinig voor. Het aantal rechtspersonen in de fruitteelt is beperkt. Ruim de helft van de ondernemers is ouder dan vijftig jaar; dit aandeel wordt langzaam kleiner. Het merendeel van deze ondernemers geeft aan geen opvolger te hebben. Hoewel het aantal bedrijven in de fruitteelt daalt, is het vanuit het continuïteits perspectief van belang te weten hoeveel bedrijven er zijn met een opvolger. In de landbouwtelling wordt alleen aan de groep ondernemers zonder rechtspersoonlijkheid ouder dan vijftig jaar de vraag gesteld of ze over een opvolger beschikken. Van deze groep geeft 25 procent aan een opvolger te hebben¹⁷.

Voedselveiligheid

Vanuit het oogpunt van volksgezondheid is het onwenselijk dat gewasbeschermingsmiddelen residuen achterlaten op producten. Uit controlegegevens van de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) blijkt dat bij peren geen overschrijdingen gevonden zijn van de limieten (MRL). Dit zelfde geldt ook voor appels van Nederlandse bodem. Op import appels uit het buitenland werd op bijna 3 procent van de bemonsterde appels de MRL (Maximale Residu Limiet) overschreden.

¹⁷ <http://www.duurzaamheidlandbouw.nl/september 2013>

3.3.2 Planet

Energie

Het gebruik van energie ligt op de fruitteeltbedrijven rond de 300 GigaJoule per bedrijf. Deze hoeveelheid is ongeveer gelijk aan de hoeveelheid bij de andere opengrondstuinbouwsectoren. Het grootste gedeelte van het energiegebruik op fruitbedrijven is elektriciteit die bedoeld is voor koelcellen. De kosten die een fruitbedrijf kwijt is aan energie is met 2 procent van het totaal aan betaalde kosten zeer beperkt. De hoeveelheid energie per SO (Standaard Opbrengst) is sinds 2002 stabiel.

Water

De spreiding in het gebruik van leidingwater op fruitbedrijven is groot. Fruitbedrijven met sorteerinstallaties, die gebruik maken van water, verhogen het verbruik. Het fruit drijft daarin via waterbanen naar de sorteerinstallatie toe. Voordeel is dat het fruit schoon wordt en minder beschadigd raakt dan op lopende banden. Voor berekening wordt meestal geen leidingwater gebruikt. Het merendeel van de fruitbedrijven heeft een gebruik dat ver onder het gemiddelde verbruik van 600 m³ ligt. De hoeveelheid leidingwater die gebruikt wordt in de fruitteelt is redelijk stabiel rond de 600 à 700 m³. Omgerekend naar het verbruik per 1.000 SO is het ruim 3 m³.

Gewasbescherming

Het grootste gedeelte van het chemische gewasbeschermingsmiddelengebruik op fruitbedrijven bestaat uit fungiciden, tegen bijvoorbeeld schurft. Schurft vraagt hoge inzet van gewasbeschermingsmiddelen. Schurft geeft verkurking van de vruchten, maar kan ook schade aan de boom aanrichten. De sporen overleven in bladresten op de grond. Preventieve maatregelen die zorgen voor snelle vertering of afvoer van blad verminderingen het risico op besmetting. In de periode 2008-2010 is bijna 40 kilogram werkzame stof aan gewasbeschermingsmiddelen per hectare per jaar gebruikt. Door hoger verbruik en hogere prijzen zijn de gewasbeschermingskosten per hectare zijn sinds 2002 bijna verdubbeld.

Vermindering van drift (60 procent ten opzichte van 1998) van gewasbeschermingsmiddelen heeft geleid tot een sterke daling van de milieubelasting van het oppervlaktewater. Deze ontwikkeling komt door bijvoorbeeld het gebruik van een tunnelspuit waardoor middelen minder wegwaaien. De totale milieubelasting is gehalveerd ten opzichte van de periode 2002-2004.

Plantgezondheid

In zachtfruit vormt de fruitvlieg *Drosophila suzukii* een toenemende bedreiging. Tot nu toe is dit organisme nog niet in Nederland aangetroffen maar de kans dat dit gebeurt is reëel. Tijdens exportinspecties van groenten en fruit zijn in 2011 geen organismen aangetroffen die in de EU een quarantaine-status hebben. In 2008 werd in Europa *Drosophila suzukii* voor het eerst in de fruitteelt aangetroffen. Sindsdien duikt deze fruitvlieg in steeds meer landen op. Het organisme kan in verschillende soorten zachtfruit aanzienlijke schade veroorzaken en is inmiddels te wijd verspreid om nog quarantainemaatregelen te kunnen treffen. Verwacht wordt dat het organisme vroeg of laat ook in Nederland gevonden wordt. Het aantal afkeuringen van groenten en fruit bij exportinspecties als gevolg van schadelijke organismen vertoont de laatste jaren een sterke daling als gevolg van het stopzetten van de certificering van risicoproducten voor export naar Rusland. In 2011 betroffen alle vondsten organismen die

niet in de EU, maar wel in het land van bestemming een quarantainestatus hebben. Wageningen UR onderzoekt onder de titel 'teelt de grond uit' met appel welke mogelijkheden er zijn voor duurzaam fruit¹⁸.

3.3.3 Profit

Economie van het bedrijf

Inkomens in de fruitteelt schommelen sterk. Het gemiddelde inkomen uit bedrijf in 2010-2012 was ruim 27.500 euro per onbetaalde arbeidskracht. De verschillen tussen bedrijven zijn groot. De spreiding in inkomens is in alle jaren groot. Lage inkomens kunnen ontstaan door slechte prijsvorming van de producten, maar ook natuurinvloeden als hagel spelen een belangrijke rol. Als een belangrijk deel van de oogst verhageld, heeft de betreffende teler een laag inkomen. Dit terwijl het gemiddelde resultaat in dat jaar goed kan zijn. In 2006 wist bijvoorbeeld ruim 25 procent van de bedrijven geen positief inkomen te realiseren. In datzelfde jaar verdiende ruim 10 procent van de bedrijven meer dan een ton. Het jaar 2011 was een ongekend slecht jaar, waarin meer dan 40 procent van de bedrijven een negatief inkomen per onbetaalde arbeidskracht realiseerde.

De solvabiliteit van de fruitteeltbedrijven is met gemiddeld 75 procent hoog. Deels wordt dit veroorzaakt doordat er weinig geïnvesteerd wordt. Tot 2009 waren de afschrijvingen plus desinvesteringen gemiddeld zelfs hoger dan de investeringen. Het investeringsniveau steeg fors in 2009, nadat er in het jaar ervoor goede resultaten waren geboekt. Het balanstotaal op fruitbedrijven is de laatste jaren tot boven de 1,5 miljoen euro gestegen. Ruim 40 procent van het balanstotaal bestaat uit grond.

Innovatie in processen

In het thema innovatie wordt de fruitteelt samen met bloembollenteelt, boomkwekerij en opengrondsgroenteteelt als opengrondstuinbouw beschouwd. Het percentage innovatieve bedrijven is in deze cluster van de sector flink gestegen tussen 2005 en 2010. Meer bedrijven hebben met name in processen geïnnoveerd (**K1**). Procesvernieuwing in deze sector heeft vooral betrekking op grondbewerking, zaai en oogstmachines, als ook verpakking en opslag technologie. De cijfers laten zien dat in deze sector de laatste drie jaar veel is gebeurd. Veel bedrijven proberen door middel van nieuwe technologieën efficiënter te werken. Arbeidsbesparing is hier een belangrijke drijfveer¹⁹.

Afbeelding 3.2 Mechanisch snoeien van fruitbomen
Foto: auteur onbekend

¹⁸ Bos, A.P. et al, Ontwerpmethodieken voor integrale duurzaamheid, Wageningen UR Glastuinbouw 2013

¹⁹ <http://www.duurzaamheidlandbouw.nl/> september 2013

3.4 Coöperaties

3.4.1 The Greenery

The Greenery heeft van duurzame teelt een belangrijk speerpunt in haar bedrijfsvoering gemaakt. The Greenery ondersteunt telers die duurzaam innoveren (**K1**). Ze kunnen vertrouwen op hulp bij het testen, ontwikkelen en realiseren van hun ideeën. Telers die zich positief onderscheiden op het gebied van duurzaamheid worden beloond sinds begin 2010 met het kwalificatie Nature Counts. Een jury van wetenschappers en vakmensen selecteert jaarlijks de koplopers op het gebied van duurzaamheid. Deze telers mogen drie jaar lang het predicaat Nature Counts voeren²⁰.

People

The Greenery biedt mogelijkheden voor haar medewerkers die zich wil ontplooien. Op managementniveau biedt zij een traject aan waarbij medewerkers in 14 maanden verschillende afdelingen leren kennen. Daarnaast is er een project GreenFuture waarbij jongeren de kans krijgen om hun MBO-diploma logistiek te behalen. In samenwerking met organisaties RMU, FNV, CNV en Frugi Venta zoekt The Greenery naar betere oplossingen voor belastende handelingen om lichamelijke klachten te voorkomen. The Greenery moedigt haar medewerkers aan om te sporten door middel van sponsoring van diverse grote sportevenementen en door een deel van de kosten van een sportschool te vergoeden.

Planet

The Greenery wil het gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen zo veel mogelijk beperken. Indien mogelijk worden telers gestimuleerd om gebruik te maken van natuurlijke alternatieven. Hierbij zorgt The Greenery voor informatie, advies en begeleiding van de teler en steunt het onderzoek naar alternatieven voor chemische beschermingsmiddelen. In elke schakel van de keten zijn er mogelijkheden voor verduurzaming. Door steeds slimmer te werken spaart The Greenery het milieu en worden er onnodige kosten voorkomen. Rendabele nieuwe technologieën worden geïmplementeerd. Processen worden steeds efficiënter gemaakt. Hierdoor zijn er steeds minder grondstoffen nodig om hetzelfde te bereiken. Zo worden gebouwen voorzien van zuinigere lichtbronnen en wordt er bespaard op materiaal met innovatieve verpakkingen. In nieuwe koelcellen wordt CO² gebruikt als koelmiddel in plaats van schadelijke HCFK's (waterstofchloorfluorkoolwaterstoffen) en CFK's (chloorfluorkoolwaterstoffen).

Profit

Door inzet van lange zware vrachtwagen wordt er zo'n 15 procent op brandstofkosten per pallet bespaard. The Greenery vindt dat het harde werken van telers economisch interessant moet zijn en blijven. Dit geeft ondernemers het vertrouwen en de financiële armslag om te innoveren en investeren. Door de keten voortdurend te optimaliseren schept The Greenery meer financiële ruimte voor telers.

²⁰ <http://www.thegreenery.com/> september 2013

3.4.2 van Nature

Van Nature is een coöperatie van telers met moderne teeltbedrijven voor glas- en vollegrondsgroenten. Lid zijn van 'Van Nature' levert telers tal van voordelen op. De telerscoöperatie Van Nature hecht groot belang aan dat de bedrijfsvoering van haar leden volgens de richtlijnen van maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) plaatsvindt. Dit houdt in dat zorg voor het milieu, het personeel en de omgeving mede bepalend is voor de bedrijfsvoering. Volgens Van Nature hoort in de hedendaagse maatschappij een bedrijf een beleid en bedrijfsvoering te hebben gebaseerd op duurzaamheid. Van Nature heeft haar eigen kwaliteitsmerk 'Nature's Choise'²¹.

3.4.3 Fruitmasters

De ambitie van Fruitmasters is om de meest toonaangevende Nederlandse coöperatieve fruitspecialist te zijn met een sterke positie op Europese markt. Hierbij streeft de coöperatie naar het maximale rendement voor haar leden. Tevens wil Fruitmasters een relevante en duurzame partner zijn voor haar afnemers, alsmede een aantrekkelijke werkgever voor haar personeel. Door een actieve rol te spelen in de begeleiding, bemiddeling en vermarkting van Nederlands fruit, heeft Fruitmasters een centrale plek in de keten van bron tot consument. Vanwege hogere kwaliteitseisen vanuit de markt zijn de leveranciers Global G.A.P. gecertificeerd²². Fruitmasters heeft geen duurzaamheidsplan op hun website staan zoals The Greenery dat heeft.

3.4 Verwerkers

VS Apple Industries gevestigd in Marknesse is met de verwerking van ruim 15.000 ton appels tot appelpreparaten en gesneden appelproducten één van de grootste appelverwerkers van Europa²³. Deze producten worden voornamelijk afgezet in de bakkerij-industrie maar vinden ook hun weg in de salades en de zuivel. VS Apple Industries heeft geen informatie ter beschikking heeft over duurzaamheid of een MVO-plan op hun website.

Vereecken Fruit uit Dronten schilt appels voor de bakkersindustrie en de grootkeukens. Uniek van dit bedrijf is dat zij meerwaarde uit de reststromen weten te creëren (**K1**). Zij doen dit door de schillen en klokhuizen weer te verwerken tot sap door middel van persen. Daarnaast winnen zij warmte terug uit hun koelsystemen.

3.5 Supermarkten

Supermarkten voelen zich verantwoordelijk om mee te helpen om de wereld iets te verbeteren. Bovendien vraagt de consument daar in toenemende mate om. Zo worden er maatregelen genomen om het energieverbruik in de winkel zo laag mogelijk te houden. Er zijn zelfs supermarkten die volledig duurzaam zijn door gebruik te maken van allerlei slimme technieken in koeling en verwarming om het gebruik van elektriciteit terug te dringen²⁴.

²¹ <http://www.nature.nl/> oktober 2013

²² <http://www.fruitmasters.nl/> oktober 2013

²³ <http://www.vsapple.com/nl/> oktober 2013

²⁴ <http://www.passievoorfood.nl/> oktober 2013

Consumenten vinden het belangrijk dat voedingsmiddelen met extra aandacht voor mens, dier en milieu zijn geproduceerd (**K2**). Gevolg hiervan is dat supermarkten veel aandacht besteden aan duurzaamheid en stimuleren ze de verduurzaming van de hele voedselketen. De afgelopen jaren werkten supermarkten samen met alle ketenpartijen aan een verdere verduurzaming in het Platform Verduurzaming Voedsel. Dit Platform werd door de overheid opgericht voor de duur van drie jaar. De resultaten die behaald zijn in het platform zijn voor de ketenpartners Land- en Tuinbouw Organisatie (LTO), Federatie Nederlandse levensmiddelen industrie (FNLI), Centraal bureau levensmiddelenhandel (CBL), Koninklijke Horeca Nederland (KHN) en Vereniging Nederlandse Cateringorganisaties (Veneca) aanleiding de samenwerking voort te zetten, te intensiveren en te verdiepen.

Vanaf januari 2013 wordt er verder gewerkt aan de verduurzaming in alle grote ketens binnen de Alliantie Verduurzaming Voedsel. De inzet is dat verduurzaming integraal wordt verankerd in alle bedrijfsprocessen door de gehele keten, en dat de lat voor duurzaamheid, steeds verder omhoog gaat.

EEN heerlijke keuze
UIT EERLIJKE
PRODUCTEN,
BEWUST
en betaalbaar
GENIETEN

Lidl is 'Op weg naar morgen' en ondersteunt eerlijke handel met producten van het eigen kwaliteitsmerk Fairglobe. Boeren in ontwikkelingslanden ontvangen een eerlijke prijs voor deze producten en kunnen zo investeren in de toekomst van hun kinderen, in de groei van hun bedrijf en in een schoner milieu. Fairglobe is een (heerlijke keuze).

1. Thaie jasmijnrijst - 500 g van €1,39 voor €0,99 | 2. Bruine rietsuiker - 500 g van €1,15 voor €0,99
3. Bio darjeeling - 50 g van €1,09 voor €1,49 | 4. Sinaasappelsap - 1 l van €1,39 voor €0,99
5. Cabernet sauvignon - 750 ml van €3,99 voor €2,99 | 6. Volle melkchocolade - 100 g van €1,09 voor €0,89
7. Café del Mundo - 500 g van €4,49 voor €3,79 | 8. Fairtrade rozen €3,99*

*spijtig versaft donderdag 31 oktober t/m het einde van de week

Afbeelding 3.4 Reclame van de Lidl voor duurzame producten

Zo liggen er nog een groot aantal vraagstukken binnen de keten die om een goede samenwerking vragen.

- Op welke wijze kan de kennis die opgedaan is in innovatiepilots breder gedeeld en toegepast wordt?
- Waar zitten de witte vlekken die de afgelopen jaren nog niet zijn ingevuld en hoe komt dat?
- Hoe gaan we verder met de inventarisatie van reststromen en een optimale verwerking daarvan?
- Hoe definiëren we duurzaam vlees en hoe zorgen we ervoor dat dit op termijn overal in de schappen ligt?
- Welke stappen moeten we nu zetten om uiterlijk in 2020 een hoger niveau in de markt gelegd te hebben?
- Hoe gaan we om met de veelheid aan keurmerken (**B2**) ?

3.6 Analyse van de kansen en bedreigingen binnen de keten

Binnen de keten zijn er zowel kansen als bedreigingen. Het innoveren in processen is een kans en hierop wordt binnen de keten door de verschillende ketenpartners al op ingespeeld. Zo worden reststromen terug gedrongen en wordt er zelfs vanuit diezelfde stroom een meerwaarde gecreëerd. Daarnaast vinden consumenten het steeds belangrijker dat er voedingsmiddelen met extra aandacht worden geproduceerd. Dit is een trend die de komende jaren toe zal nemen gezien het feit dat supermarkten hier steeds meer op in spelen maar ook vanuit het oogpunt van de ontwikkelingen van landen zoals Duitsland, Scandinavië, Frankrijk en Zwitserland. Er is nog wel een bedreiging binnen de keten en dat is de enorme hoeveelheid aan certificeringen en keurmerken die erop dit moment zijn en er misschien nog bijkomen. Vanuit marketing overwegingen is dit begrijpelijk maar voor de duurzaamheid binnen de sector is het niet wenselijk. De consument ziet de verschillen niet meer. Het wordt er voor de consument niet duidelijk op. Misschien is voor de toekomst handiger om producten die niet duurzaam zijn juist te gaan labelen (zie tabel 3.1).

Kansen	Bedreigingen
K1 Innoveren in processen.	B1 Hoeveelheid aan keurmerken; consument ziet door de bomen het bos niet meer
K2 Consumenten vinden het belangrijk dat voedingsmiddelen met extra aandacht voor mens, dier en milieu zijn geproduceerd.	

Tabel 3.1 Kansen en bedreigingen duurzaamheid in de keten

4 Duurzaamheid in de praktijk

In hoofdstuk 4 wordt omschreven wat er in de praktijk speelt bij de gangbare en de biologische teler. Paragraaf 4.1 omschrijft de innovatieve fruittelers in de provincie Flevoland. Paragraaf 4.2 omschrijft de problematiek binnen de gangbare teelt en de mogelijke verbeterpunten. In paragraaf 4.3 vindt een korte omschrijving plaats over de beweegredenen van de biologische teler. In paragraaf 4.4 wordt beschreven welke problemen men tegenkomt wanneer men de stap zou nemen om van gangbare teelt naar biologische of duurzame teelt over te stappen. Het hoofdstuk eindigt met paragraaf 4.5 met een analyse over hoofdstuk 4 over de fruitteelt.

4.1 Innovatieve fruittelers in Flevoland

4.1.1 Robert Elshof van Elshof fruit B.V.

Elshof fruit B.V. heeft sinds 2010 een omslag gemaakt in de bedrijfsvoering. Vanaf die tijd worden er geen chemische middelen en kunstmest meer gebruikt. Deze omslag ging overigens niet zonder slag of stoot. Vanaf 1 september 2013 mag Elshof fruit B.V. zich volledig biologisch noemen. Elshof is een vooruitstrevende teler. Het huidige economische klimaat in de fruitteelt gaf hem geen plezier meer en biedt hem onvoldoende uitdaging voor de toekomst. Elshof is zich gaan verdiepen in de biologische markt en kwam er zo achter dat hier binnen de EU enorme kansen lagen. De heer Elshof heeft

vanuit economische overwegingen deze stap genomen en heeft daar tot op heden geen spijt van. Een gezonde handelsgeest en ondernemersdrift heeft er voor gezorgd dat hij dieper in de keten is gekomen. Hij verhandelt en verpakt voor nog vijf andere biologische telers. Dit doen zij voor handelshuizen en retail. Zij zijn in de afgelopen jaren enorm gegroeid. Er kwam veel vraag naar sorteren en verpakken voor verschillende labels. Hij heeft hierop ingespeeld en dit vroeg veel creativiteit. Het gaat veel om kleine partijen en een goede beheersing van de logistieke processen zijn essentieel. Zo zijn gegroeid naar één van de grootste in het sorteren en verpakken van biologische appels en peren. Wat hij heel erg belangrijk vindt is dat hij weer plezier in zijn werk heeft gevonden mede doordat hij zelf zijn handel kan drijven en direct een gesprekspartner is voor handelsagenten en inkopers van supermarkten. Op dit moment verpakken zij zo'n 70 procent voor de export. Scandinavië en Duitsland zijn belangrijke afnemers voor hem. Het software programma Prosort gaat de heer Elshof inzetten als een track en trace systeem voor alle appels en peren die gesorteerd worden door Elshof. Hierdoor is het product te volgen van boomgaard tot aan de supermarkt.

Afbeelding 4.1 De oogst bij Robert Elshof (Foto: auteur)

Robert Elshof: 'Er liggen kansen in de EU'.

4.1.2 Roel Vermeulen van Flevosap

Vermeulen Fruit bestaat uit: het uitsluitend telen van peren, het sorteren van klasse I, II en III peren en het persen van appelsap onder hun eigen merknaam 'Flevosap'. Vermeulen heeft een goede samenwerking binnen de keten met Fruitpartners Blom B.V. Via Blom sorteren zij ongeveer 6.500 ton peren en daarnaast sorteren zij nog 2.500 ton eigen peren. Blom zorgt voor verkoop voor Vermeulen. Vermeulen heeft geïnvesteerd in een zeer moderne sorteerinstallatie die klasse I, II en III kan sorteren daarnaast zijn zij uniek in Europa doordat zij door middel van camera- en ledlicht-techniek in de peer kunnen kijken en zo de slechte eruit kunnen sorteren. Vermeulen is ooit met het idee gekomen om zelf appelsap te gaan persen. Aanvankelijk zou dit zijn voor eigen klanten waarbij toen nog groente en fruit werd gevent. Het is begonnen 40.000 liter en dit is gegroeid naar 2,5 miljoen liter sap. Zij persen onder hun eigen naam maar inmiddels ook verschillende andere private labels. In grote supermarkten zoals Albert Heijn ligt dit product in de schappen. Tijdens het persen wordt gebruik gemaakt van duurzame processen door warmte weer terug te winnen bij het koelen. Vermeulen heeft zo zijn eigen ideeën over duurzaam telen. Een fruitboom zou schurft-resistent gemaakt kunnen worden door middel van gentechologie. Benut de goede en positieve kanten van deze technologie. Door gentechologie in te zetten zijn er minder bestrijdingsmiddelen nodig. Vermeulen heeft moeite met de in zijn ogen oneerlijke concurrentie van de kostprijs van bestrijdingsmiddelen binnen de EU. In Italië is het middel Vertimec Abamectine in vergelijking tot Nederland een factor 8 goedkoper en in China is dit zelf een factor 27.

Roel Vermeulen: 'Duurzaam worden door middel van gentechologie'.

Roel Vermeulen: 'Oneerlijke concurrentie binnen de EU'.

Afbeelding 4.2 Website van Flevosap met een verwijzing naar Facebook en Twitter

4.1.3 Leander Vereecken van Vereecken Fruit

Vereecken Fruit uit Dronten teelt appels en peren dit doen zij op 48 hectare grond met in totaal 350.000 bomen. Vereecken is gespecialiseerd in het schillen van appels en het snijden in stukjes. Dit doen zij voor bakkers en grootverbruikers. Zij persen ook sap en wat Vereecken uniek maakt is dat zij meerwaarde weten te creëren uit de reststroom die ontstaat uit de schillerij. Zij verwerken namelijk de schillen en klokhuizen tot sap. Ondanks dat zij niet bewust met MVO bezig zijn, passen zij wel MVO toe in de bedrijfsvoering. Zo passen zij ook natuurlijke vijanden toe om de teelt te beschermen maar gebruiken daarnaast ook nog gewasbeschermingsmiddelen. Binnen hun personeelsbestand maken ze gebruik van twee Wao-arbeidskrachten. Vereecken verzorgt rondleidingen op hun bedrijf. Een mooie manier om dichterbij de consument te komen. Vereecken heeft ook een boerderijwinkel waarvan vers fruit en de natuurlijke fruitsappen de belangrijkste producten zijn in de boerderijwinkel van Vereecken te vinden zijn. Het assortiment is de laatste jaren echter fors uitgebreid met ambachtelijk gemaakte jam, appelmoes, stooferen, peren- en appelstroop. Door hun inzet staan ze dichterbij de consument. In 2012 zijn Peter en Leander ondernemer van het jaar geworden in gemeente Dronten.

4.1.4 Cees Masteling van Fruitbedrijf Masteling

In Marknesse is Fruitbedrijf Masteling gevestigd. Masteling sorteert en verpakt appels voor zich zelf en voor derden. De heer Masteling is naast zijn onderneming actief geweest als bestuurder voor The Greenery. Op dit moment is hij nog lid van de raad van commissarissen van Rabobank Noordoostpolder-Urk. Bij fruitbedrijf Masteling wordt op veel punten duurzaamheid toegepast. Uniek bij Masteling is 'schoolfruit' en 'bedrijfsfruit'. Dit fruit wordt verkocht aan scholen en bedrijven vanuit hun boerderijwinkel. Masteling geeft aan alleen nog te werken met Global G.A.P.. Hij is ook BRC-gecertificeerd geweest maar ondanks deze extra inspanningen en kosten werd het niet extra betaald. Vanaf 2013 zorgt Masteling zelf voor zijn afzet van zijn producten en heeft zijn lidmaatschap van The Greenery opgezegd. Masteling wil ook dichterbij de consument staan als producent en zoekt naar afzet mogelijkheden bij locale franchise supermarkten maar geeft ook aan dat deze individualistische instelling een versnippering in de afzet geeft. Binnen de keten is goede regie belangrijk. De ketenpartners

Abbeelding 4.1 Peter en Leander Vereecken in Handel & Wandel (Foto: Fotostudio Wierd)

Leander Vereecken: 'Wij zijn duurzaam door het terugdringen van reststromen en hieruit weer een meerwaarde te creëren'.

Cees Masteling: 'Certificering betaalt zich niet uit'.

Cees Masteling: 'De laatste vijf jaar is er weinig verdient, duurzaamheid laat je dan snel vallen'.

Cees Masteling: 'We hebben een maatschappelijke taak om de wereld te voeden'.

doen het samen, volledig vertrouwen en gelijkwaardigheid. Helaas ontbreekt het hier nogal eens aan. Masteling ziet het als een maatschappelijke taak om de wereld te voeden.

4.1.5 Cees Vink van Vink Fruitboerderij

Vink Fruitboerderij is gevestigd in Kraggenburg. Een bedrijf met een eigen jammakerij en een boerderijwinkel. Vink verkoopt verschillende sappen onder een eigen label 'Puur'. Deze sappen worden van zijn eigen producten elders geperst. Bij Vink kan de consument zelf komen plukken in de boomgaard. De consument wordt bij het plukken begeleidt door een medewerker van Vink. Uniek bij Vink is de jammakerij. Zijn jam vindt zijn afzet naar vele boerderijwinkels maar ook onder andere naar Landmarkt te Amsterdam. Volgens de heer Vink zijn mensen opzoek naar waar hun product vandaan komt. Naar de ketenpartners gekeken vindt Vink dat de meeste risico's bij de teler zijn komen te liggen en als bedreiging dat de 'kennis' van de commerciële instituten komt. Met name bij het in de markt zetten van nieuwe rassen. Vink is enthousiast over het ras Roblos. Een ras wat redelijk resistent is, wel wat last heeft van vruchtboomkanker maar toch in de markt mislukt is. Vink werkt samen met The Greenery en zorgt zelf ook voor zijn afzet. Uniek bij Vink is ook dat hij oude bomen een tweede kans geeft door ze in kisten te zetten en deze te verkopen. Een nieuwe ontwikkeling binnen de fruitteelt is het mechanisch snoeien. Vink heeft hier veel voordeel van; minder arbeidsintensief, beter bereikbaar en een hoger pluk opbrengst. Veel telers werken met alleen maar Polen voor de pluk. Vink kiest voor een andere strategie door de helft van het plukpersoneel door Nederlanders te laten verzorgen. Hij heeft al tien jaar een groep uit Ommen bij hem werken en die opbrengst wordt geschonken aan een kindertehuis in de Oekraïne. Wat opvalt is dat Vink Twitter gebruikt om naast alle activiteiten die hij al doet via socialmedia dichterbij de consument wil staan.

Cees Vink: 'Willen mensen biologisch voedsel of veilig voedsel?'

Cees Vink: 'Fruittelers dragen teveel risico binnen de keten; dit is niet evenredig verdeeld'.

Cees Vink: 'Communicatie naar de markt zou beter moeten'.

Afbeelding 4.2 Website van Vink Fruitboerderij met gebruik van socialmedia zoals Twitter

4.2 Duurzaamheid in de reguliere teelt

De meningen over duurzaamheid zijn binnen de fruitteelt nogal verdeelt. Zo zijn er biologische fruittelers die biologisch telen vanuit het oogpunt duurzaamheid en hiervoor geen onnatuurlijke gewasbeschermingsmiddelen gebruiken maar vanuit de reguliere teelt is men in de huidige bedrijfsvoering ook duurzaam bezig. Zo wordt er vanuit de reguliere teelt getracht een zo hoog mogelijke productie te halen met zo min mogelijk arbeidskrachten. Wanneer men kijkt naar optimaal landgebruik kan men dit ook als zeer duurzaam beschouwen. Vanuit de reguliere teelt zijn er ook bedrijven die appels en peren verwerken tot sap. Enkele zoals bijvoorbeeld Vereecken Fruit zijn hier zeer innovatief mee en dringen de reststromen die ontstaan bij het schillen ver terug, door deze te persen tot sap. Ook dit is een vorm van duurzaamheid. Daarnaast wordt er vanuit de koelsystemen weer warmte terug gewonnen, maakt men gebruik van koolstoffilters op de trekkers, draagt men zorg over het personeel door goede voorzieningen te treffen zoals een collectieve ziektekosten verzekering af te sluiten voor alle werknemers. Bij Vereecken maken ze gebruik van twee Wao-arbeidskrachten. Naast daar er in de reguliere teelt veel gebruik wordt gemaakt van gewasbescherming tegen schimmels en schurft worden ook natuurlijke beschermingsmiddelen in gezet. Ook in de reguliere teelt wil men het milieu zo min mogelijk belasten. Daarnaast maakt men gebruik van speciale spuittechniek om het gewasbeschermingsmiddel zo effectief mogelijk op het product te krijgen.

Alle duurzame acties op een rijtje:

Planet

- gebruik van natuurlijke gewasbeschermingsmiddelen;
- terugdringen van reststromen;
- terugwinnen van warmte;
- gebruik van zonnepanelen;
- aanbrengen van koolstoffilters op trekkers;
- gebruik maken van geluidsarme trekkers;
- zo hoog en efficiënt mogelijke productie.

People

- collectieve ziektekosten verzekering voor alle medewerkers;
- Wao-arbeidskrachten;
- gebruik van veiligheidskleding;
- goede kantine voorzieningen;
- douche gelegenheid.

Profit

- processen automatiseren om arbeidskrachten terug te dringen;
- hoogwaardig kwalitatief schoon product zonder plekjes afleveren.

4.3 Duurzaamheid in de biologische teelt

Binnen de biologische teelt zijn er twee stromingen:

- vanuit idealistische gedachte;
- vanuit economische gedachte.

Idealistische teler

Deze ondernemers telen vanuit de gedachte om producten te telen die gezond zijn voor mens en dier. Zij hebben als doel om het milieu zo min mogelijk te belasten en willen de 'planet' zo goed mogelijk achter laten voor de volgende generatie. Zij denken en leven zelf ook biologisch. Je zou het misschien kunnen omschrijven als 'telen vanuit je hart'. Economische belangen spelen bij deze telers een minder grote rol.

Economische teler

Deze telers zijn meer ondernemers. Zij kijken goed naar de markt. Onderzoeken vraag en aanbod. Deze telers hebben de omslag van reguliere teelt naar biologische teelt gemaakt vanuit economische perspectieven en willen zich op deze manier onderscheiden door het telen van een uniek product. Door de kleinschaligheid zijn er enkele telers die hun producten zelf vermarkten. Zij dringen hiermee verder door in de keten wat een gunstig effect heeft op de prijs van het product.

Duurzaam?

Wanneer men naar het product kijkt is dit een duurzaam geteeld product. Wat wel is opgevallen tijdens een interview met Robert Elshof is dat het om veel kleine partijen gaat in vergelijking met de tijd dat hij nog een gangbare teler was. Dit is verhoogt met een factor 100. Dit betekent meer transport, meer bewegingen, meer arbeid. Daarnaast wordt een duurzaam product geëxporteerd. Dit alles gaat eigenlijk wel ten koste van de duurzaamheid.

4.4 Van reguliere teelt naar duurzaam en biologisch

Van de afgenomen interviews valt op dat de reguliere of gangbare teelt het niet ziet zitten om hen teelt duurzaam te maken door middel van andere rassen zoals de Santana en Topaz. Dit heeft enerzijds te maken met houdbaarheidsproblemen van het ras Santana en daarnaast speelt het ontbreken van kennis ook een rol. Het slagen van een ras heeft ook met veel en goede marketing te maken. Dit laatste ontbrak helaas bij de Santana.

Vanuit de gangbare teelt ziet men dat biologische fruitteelt vaker moet worden gespoten. Bij vochtig weer wordt er om de zes dagen gespoten terwijl biologisch fruit elke dag moet worden gespoten. De verhouding is dan 100 gr/ha tot 4,5 kg/ha. Dit kost meer arbeid en bovendien hangt er in zo'n gebied een enorme zwavellucht wat erg onaangenaam is. De gangbare teler vindt dit minder duurzaam.

Dankzij de biologische fruitteelt is men ook vanuit de gangbare teelt anders gaan kijken naar gewasbescherming. Een mooi voorbeeld is de bloedluis. Elshof fruit B.V. uit Dronten heeft goede ervaringen opgedaan. Door deze niet te behandelen ontstond er een natuurlijk evenwicht van oorwormen, sluipwespen en lieveheersbeestjes met als gevolg dat hij na twee jaar helemaal geen last meer heeft van deze bloedluis. Er zijn ook telers binnen de gangbare teelt die ook gebruik maken van natuurlijke vijanden om zo minder gebruik te hoeven maken van gewasbeschermingsmiddel.

4.5 Analyse van de fruitteelt

De reguliere teelt loopt tegen een aantal problemen op. Onder andere het probleem van Europa omtrent regelgeving voor gewasbescherming. Dit is per land verschillend. Hierdoor ontstaat er een oneerlijke concurrentie voor de telers in Nederland. Bijvoorbeeld in Nederland kost Vertimec Abamectine € 250,- p/l. In Italië betaalt de teler voor hetzelfde middel € 30,- p/l. In China wordt dit middel geproduceerd voor een kostprijs van € 9,- p/l. Voor de Nederlandse telers is dit een lastig concurrentie voordeel. Bovendien moet er voor elk land kostbaar onderzoek worden verricht. Wanneer de regelgeving binnen de EU gelijk zou zijn is er maar één onderzoek nodig.

De teelt van appels is in Nederland moeilijker dan in de zuidelijke delen van Europa. Er vindt een verschuiving plaats in teelt er worden namelijk steeds meer perenboom geplant in Nederland en sommige telers gaan zelfs helemaal over op de perenteelt. De peer doet het teelttechnisch goed in Nederland. Toch zijn er wel gevaren zoals vorstgevoeligheid, de ziekte zwartvruchtrot en de enorme export naar Rusland. De teler is sterk afhankelijk van de afzet naar Rusland en naar Rusland exporteren brengt risico's met zich mee wanneer zij weer besluiten om de grenzen te sluiten bij geschillen.

Door op een positieve manier gebruik te maken van gentechnologie kan men rassen sturen waardoor ze ongevoelig zijn voor schurft, schimmels en boomkanker. Volgens Vermeulen uit Dronten zou men door deze techniek toe te passen, de fruitteelt een stuk duurzamer kunnen maken. Gentechnologie wordt overal ter wereld gebruikt, maar in Europa discussiëren we al ruim tien jaar over de gevaren en het nut ervan. Vanuit Wageningen UR loopt er een project en onderzoek waar men deze techniek al toepast²⁵. Dit op een dusdanige manier en vergelijkbaar met gewone veredeling dat er geen extra inperkingsmaatregelen nodig zijn. Deze ontwikkelingen bieden wel toekomstperspectief voor de appelteelt in Nederland.

De communicatie naar de markt zou beter kunnen. Veel gangbare telers werken al duurzaam. Het product een gezicht geven door de teler bekend te maken naar de consument. Zo kwam in een gesprek naar voren dat de consumenten veilig voedsel willen in plaats van misschien wel biologisch voedsel. Door als teler bijvoorbeeld samen te werken met lokale supermarkten met bij het product een foto van de teler en informatie waar het product vandaan komt krijgt het product een gezicht. De consument heeft de mogelijkheid om eens bij de teler te gaan kijken. Het geeft een transparant beeld. Nog een voordeel hiervan is dat de ondernemer zelf ook de kwaliteit van zijn product in de supermarkt in de gaten kan houden. Hij heeft er belang bij, het is zijn product, de klant weet waar het vandaan komt.

Probleem is dat de consumenten door de supermarkten worden verwend door veel voor weinig aan te bieden. Hier ligt een wezenlijk probleem wil men duurzaam zijn dan zal er ook een reële prijs gevraagd en betaald moeten worden. De plofkip is hier een goed voorbeeld van. Veel voor weinig. De markt anticipeert hier vanzelf op. Als men door de grote supermarkten wordt uitgeknepen dan worden de leverancier vanzelf weer creatief door de kostprijs om laag te krijgen en de productie op te voeren waardoor het duurzaam zijn in het geding komt. Deze vicieuze cirkel blijft een bedreiging voor de gehele duurzaamheid.

²⁵ Krens, F.A., et al, Cisgenic Approach for improved disease resistance in apple, Wageningen, 2013. Plant Research International, WUR Plant Breeding.

Een ander probleem is dat biologische producten van het hetzelfde ras in dezelfde supermarkt moeten concurreren tegen de reguliere producten. Een biologische Elstar tegen een reguliere Elstar die twee tot drie keer zoveel kost en er misschien minder goed uitziet. Hiermee maakt men het de consument moeilijk. Een oplossing hiervoor is om juist voor andere rassen te kiezen of de biologische Elstar alleen in de EKO-supermarkten te verkopen.

Wat opvalt is dat de gangbare telers best wel in zijn voor andere rassen en dat zij ook hieraan mee willen werken. Wat hen de afgelopen jaren is tegen gaan staan dat bij zo'n introductie van nieuwe rassen de telers alle risico's dragen binnen de keten. Door het mislukken om het ras in de markt te zetten, de Roblos is hier een goed voorbeeld van, is het vertrouwen in de coöperaties gedaald. De telers zijn terughoudend en leggen de focus op bestaande rassen zoals Elstar en Jonagold.

The screenshot shows the EkoPlaza website. At the top is the EkoPlaza logo and a navigation bar with links: Aanbiedingen, Vestigingen, Assortiment, Nieuws, Over EkoPlaza, Webwinkel, and Contact. A search bar is on the right. Below the navigation bar is a green banner with icons for currency, clock, shopping cart, 'W' logo, and a speech bubble. To the right of the banner is a 'Share deze pagina' button. The main content area features a large image of a supermarket aisle. To the right of this image is a 'Nieuwsbrief' (Newsletter) sign-up box. Below the main image are two promotional banners for 'Aanbiedingsfolder deze week' and 'Aanbiedingsfolder volgende week'. To the right of these is a 'LekkerWeten' (Tasty Knowledge) box. At the bottom right is a 'Volg ons' (Follow us) section with social media links for Twitter, Facebook, and YouTube. The website is decorated with green leaf patterns.

Aanbiedingsfolder deze week

Ook vegetarisch volop genieten

EkoPlaza

Groenplezier! De Halm was in 1977 al de grondlegger voor de productie van biologische producten.

25% KORTING

79

Bekijk online **Download PDF**

Als u winkelt bij: EkoPlaza Amersfoort, Roermond, Delft, Oss, Nijkerk, Harderwijk, Hoofddorp, Grote Marktstraat (Den Haag), Leiden of Rotterdam.

Bekijk dan uw folder hier.

Klik hier voor de PDF-versie.

Aanbiedingsfolder volgende week

Met de beste ingrediënten uit de natuur maakt Provamel lekkere, gezonde en duurzame plantaardige voeding.

EkoPlaza

25% KORTING

79

Bekijk online **Download PDF**

Als u winkelt bij: EkoPlaza Amersfoort, Roermond, Delft, Oss, Nijkerk, Harderwijk, Hoofddorp, Grote Marktstraat (Den Haag), Leiden of Rotterdam.

Bekijk dan uw folder hier.

Klik hier voor de PDF-versie.

LekkerWeten

5x energie uitgelicht

Volg ons

#EkoPlaza

Suzanne den Toom @SuzannedenToom

Vegetarische Wiener Schnitzel

wateet@edanwel.nl/vegetar

#EkoPlaza #Wassenaar

#Biologisch

goo.gl/UOxwIE

Uitvouwen

#EkoPlaza tweetsen

Let op! Niet alle aanbiedingen zijn verkrijgbaar in alle EkoPlaza winkels. Zetfouten, prijswijzigingen en uitverkochte artikelen voorbehouden.

Afbeelding 4.3 Website EkoPlaza supermarkt

5 Conclusie en aanbevelingen

Duurzaam telen is alleen mogelijk en rendabel wanneer de fruittelers een faire prijs voor hun product krijgen. Hier zijn wel een aantal voorwaarden voor nodig. Binnen de keten zullen de telers gelijkwaardig behandeld moeten worden. Wanneer men binnen de keten ervan bewust is dat men elkaar nodig heeft, elkaar als een gelijkwaardig partner respecteert en elkaar een faire prijs gunt dan is duurzaam telen mogelijk. De huidige situatie is dat de macht van de supermarkten en handelshuizen groot is. Door deze situatie zijn, en voelen telers zich ondergeschikt. Hierdoor is binnen de land- en tuinbouw er alles opgericht om een zo hoog mogelijke productie te telen tegen een zo laag mogelijk kostprijs. De productie in Nederland is erg hoog in vergelijking tot Oost-Europese landen. Door het grote productie verschil tussen duurzaam of gangbaar telen is duurzaam telen op deze manier nu nog niet mogelijk. Doordat de vraag ook nog laag is, is er een kleine markt. Dit marktaandeel wordt reeds voorzien door de biologische telers. Er is nog een voorwaarde die belangrijk is. De hoeveelheid aan certificeringen en keurmerken. Dit zijn er teveel. Voor de consument wordt het er niet duidelijker op en de teler maakt onnodig kosten. Ook hier zijn de supermarkten sterk in vertegenwoordigd door keurmerken als een soort private label in de markt te zetten. Dit is moeilijk op te lossen binnen de keten en zal meer op Europees niveau moeten worden opgelost.

Doordat de meest innovatieve telers van Flevoland een faire prijs willen voor hun producten zetten zij zich in op lokale verkoop, streekgebonden producten, dit is enerzijds een positieve ontwikkeling omdat de teler zo dichterbij de consument komt te staan anderzijds geeft dit een versnippering in de markt en wordt het geheel hier individualistischer van. Het vertrouwen in de coöperaties verdwijnt. De teler is afhankelijk van eenzijdige informatie die voor hem moeilijk te toetsen is op feiten of onderzoek. Hierdoor vindt de teler dat hij te veel risico draagt ten opzichte van de overige ketenpartners. Wat wel opgevallen is tijdens dit onderzoek is dat de gangbare telers van dit onderzoek op vele punten duurzaam werken alleen zij communiceren dat niet naar buiten toe. Deze duurzaamheidspunten worden niet benoemd. Gezien het feit dat Oost-Europese landen hun areaal flink uitbreiden naar biologische landbouw is dit wel een teken voor de Nederlandse teler om dit nauwlettend in de gaten te houden en hierop tijdig te anticiperen. Dit is mogelijk door in fases kleine blokken duurzaam te maken. Voordeel hiervan is dat men ervaring opdoet en er een natuurlijk evenwicht in de boomgaard kan ontstaan wat duurzaam telen weer makkelijker maakt.

Literatuurlijst

Bos, A.P., E. Annevelink, H.L. Bos, E.R. Keijzers, M.P. van der Maas, E. Poot T. Vermeulen M.G.M. Raaphorst, A.A. van der Maas, H.B. Schoorlemmer, S.M. van Dijk, Interactieve ontwerpmethodieken voor integrale duurzaamheid, Wageningen 2013. Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek (DLO) onderzoeksinstituut Wageningen UR.

Broggini, G.A.L., C.E. Durel, E. Vergne, E. Chevreau, J. Fahrentrapp, T. Vanblaere, A. Peil, H. Flachowsky, M.V. Hanke, F.A. Krens, H.J. Schouten, C. Gessler, Cisgenic Approach for improved disease resistance in apple, Wageningen, 2013. Plant Research International, WUR Plant Breeding.

Dekker, S.E.M., A.J.A. Aarnink, I.J.M. de Boer, I. Vermeij, P.W.G. Groot Koerkamp, Ecological and economic evaluation of Dutch egg production systems. Livestock Science, 2011.

Köpke, U., P. M. Küpper, Marktanteile im Segment Bio-Lebensmittel. Bonn, 2013. Institut für Organischen Landbau Rheinische Friedrich-Wilhelms-Universität Bonn.

Maas, R. van der., 'Appels en peren langzaam duurzamer', Wageningen, 2011.

Meer, I.M. van der, M.F. Schenk, M.P. van der Maas, M.J.M Smulders, L.J.W.J. Gilissen, De hypo allergene appel. Wageningen, 2009. Wageningen UR.

Spruit-Verkerke, J., H. Schoorlemmer, S. van Woerden, G. Peppelman, M. de Visser, I Vermeij, Duurzaamheid van de biologische landbouw. Wageningen, 2004. Praktijk Plant en Omgeving B.V.

Tavenier. J de., J. Evers, *Duurzame ontwikkeling een multidisciplinaire ontwikkeling*, 2013

Bronnen via interview

Agrifrim (10-07-2013)
Dhr. Kees de Jongh
Functie: specialist fruitteelt bij Agrifirm
Voorsterweg 20
8316 PT Marknesse
T. 06-10014741
g.c.de.jongh@agrifirm.com

Elshof fruit b.v. (16-10-2013 en 21-10-2013)
Dhr. Robert Elshof (innovatieve biologische fruitteler met gezonde handelsgeest die in 2010 de omslag maakte van gangbare teelt naar biologische teelt)
v.d. Hamlaan 19
8251 RX Dronten
06-55170219
info@elshoffruit.nl
www.elshoffruit.nl

Fruitbedrijf Masteling (09-10-2013)

Dhr. Cees Masteling (diverse bestuurlijke functie's onder andere lid van de raad van commissarissen van Rabobank Noordoostpolder-Urk en in het verleden een bestuurlijke functie bij The Greenery, eigen winkel, uniek product schoolfruit)

Steenwijkerdwarweg 6

8316 RE Marknesse

06-51286200

masteling@solcon.nl

www.fruitbedrijfmasteling.nl

Fruitkwekerij Vermeulen (22-10-2013)

Dhr. Roel Vermeulen (specialist in sorteren van peren in klasse I, II en III en het persen van 3,5 Flevosap)

Prof. Zuurlaan 22

8256 PE Biddinghuizen

Tel. 0321-331742

roel@flevosap.nl

www.flevosap.nl

Vereecken fruit (14-10-2013)

Dhr. Leander Vereecken (innovatieve fruitteler op gebied van processen, persen van appelschillen tot sap)

Ottolanderlaan 12

8251 SB Dronten

Tel. 0321-313135

info@vereeckenfruit.nl

www.vereeckenfruit.nl

Vink Fruitboerderij (21-10-2013)

Dhr. Cees Vink (innovatieve fruitteler, jam specialist, eigen winkel verkoop, eigen label sap)

Zuiderringweg 13 II

8317 RA Kraggenburg

Tel. 0527- 252556

info@vinkfruitboerderij.nl

www.vinkfruitboerderij.nl

Internet

<https://www.abnamro.nl> Bedrijfsgegevens fruitteelt
<http://www.cbs.nl> Branchegegevens fruitteelt en tuinbouw
<http://www.duurzaamheidlandbouw.nl> Bedrijfsgegevens fruitteelt
<http://www.elshoffruit.nl> Bedrijfsgegevens
<http://www.fruitmasters.nl> Bedrijfsgegevens fruitteelt
<http://www.groen.net> Bedrijfsgegevens fruitteelt
<http://www.mvonderland.nl> Bedrijfsgegevens
<http://www.nature.nl> Bedrijfsgegevens fruitteelt
<http://www.olmenhorst.nl> Bedrijfsgegevens
<http://www.passievoorfood.nl> Bedrijfsgegevens supermarkten
<http://www.rijksoverheid.nl/> Bedrijfsgegevens fruitteelt
<http://www.thegreenery.com> Bedrijfsgegevens fruitteelt
<http://www.vsapple.com> Bedrijfsgegevens
<http://www.wageningenur.nl> Bedrijfsgegevens fruitteelt

Bijlagen

- I Kees de Jongh van Agrifirm
- II Cees Masteling van Fruitbedrijf Masteling
- III Cees Vink van Vinkfruitboerderij
- IV Leander Vereecken van Vereecken Fruit
- V Robert Elshof van Elshof Fruit B.V.
- VI Roel Vermeulen van Fruitkwekerij Vermeulen en Flevosap

Bijlage I Kees de Jongh van Agrifirm

Kees de Jongh
Voorsterweg 20
8316 PT Marknesse
T. 06-10014741
g.c.de.jongh@agrifirm.com
Functie: specialist fruitteelt bij Agrifirm

Met Kees de Jongh gesproken over duurzame fruitteelt. Hij gaf aan dat biologische fruittelers meer spuiten alleen ze maken geen gebruik van synthetische gewasbescherming.

Belangrijk voor een hoge productie per hectare:
Goed plant materiaal; gezonde bomen, schurft resistente rassen
Gezonde bodem, geschikt voor fruitteelt is de basis voor een goede productie.
Input bemesting d.m.v. dierlijke mest. Stikstof is moeilijk te sturen.

Lage producties zijn niet goed voor duurzaam!

Agrifirm zijn er voor de klanten/leden. Zij sturen op duurzame middelen.
Overheid werkt tegen doordat ze selectieve middelen niet toelaten.

Gewassen appels en peren keuze maken voor schimmels.

Gebruik van kalk goed voor appel.

Mineralen calcium spoor elementen via blad en grondmonster.

Appels en peren dompelen voor inschuren.

Perenteelt goed voor export met name Confrance.

Reststromen zoveel mogelijk van het product gebruiken.

Gevaar kleine sector is dat de sector zwakker wordt. Een verdeelde sector is niet duurzaam.

Wat betreft keurmerken:
MBT: Milieu Bewuste Teelt
MK: Milieu Keur
Beide zijn verdwenen > oorzaak: geen beloning.

Bijlage II Cees Masteling van Fruitbedrijf Masteling

Cees Masteling van Fruitbedrijf Masteling
Fruit Bedrijf Masteling
Steenwijkerdwarweg 6
8316 RE Marknesse
0527 201 471
06 51 286 200
masteling@solcon.nl
www.fruitbedrijfmasteling.nl

Datum: 09-10-2013

De volgende vragen waren aanleiding tot een gesprek:

5. Er zijn inmiddels rassen zoals bijvoorbeeld Santana die nagenoeg niet of nauwelijks gespoten hoeven te worden. Hoe kijk jij er tegen aan?
6. Hoe kijk je tegen de perenteelt aan? bedreiging van ziekte zwartvruchtrot?
7. Hoe is de samenwerking in de keten? Met welke partners werk jij samen? Merk je verduurzaming bij deze partners?
8. Regelgeving omtrent gewasbescherming wordt steeds strenger. De appelteelt is voor de grote chemie concerns misschien wel niet interessant genoeg is dat misschien een bedreiging voor de toekomst?
9. Hoe zou je volgens jouw visie de stap naar duurzame teelt kunnen maken?
 - (a) Grond;
 - (b) Aanplanten;
 - (c) Samenwerken met andere telers voor voldoende areaal.

Volgens Cees is zijn bedrijf al heel duurzaam bezig.

- er wordt gedacht om het milieu;
- aanschaf van zonnepanelen;
- koeling frequentie geregeld;
- gebruik van koolstoffilters op de trekkers;
- gebruik van geluidsarme trekkers;
- personeel voorzien van veilige bedrijfskleding;
- verplichte ziektekostenverzekering voor alle medewerkers;
- kantine moet goede voorzieningen;
- aanwezigheid van douches;
- grondbemesting via grondmonsters;
- gebruik van brede, zachte banden voor verlagen van spoorvorming;
- grond voor nieuwe aanplant twee jaar laten rusten en voorzien van kolen (groente) voor beter bodemstructuur.

Ondanks deze maatregelen is de sfeer met medewerkers wel veranderd t.o.v. jaren geleden. Er wordt nu gebruik gemaakt van arbeidsmigranten (Polen). Door de economische druk is het allemaal wat zakelijker geworden. Er moet gepresteerd worden.

Doordat de teelt sterk afhankelijk is van de natuur kan de productie enorm verschillen maar heeft ook gevolgen voor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Een nat voorjaar het

is duur voor de teler en het blijkt achteraf vaak niet nodig of anders gezegd er komen geen Engelse klanten bij de telers kijken of zij de certificering op orde hebben om zo te mogen leveren. Kortom niet alle certificering renderen!

Wat betreft import van appels en peren kan men ook afvragen in hoeverre dit duurzaam is. Transport wordt steeds duurder. Het kost de nodige foodprints. De Nederlandse telers zijn er inmiddels aan gewend dat de keuze uit buitenlands appels in de grote supermarkten groter is geworden. Over het algemeen zijn dit zoetere appels.

Regie in de keten is belangrijk. Samenwerken in de keten is belangrijk maar wat vooral belangrijk is dat men elkaar moet zien als gelijkwaardige partners, gelijk niveau.

Zwaardere gronden zijn goed voor fruit; kalk rijk.

Bijlage III Cees Vink van Vinkfruitboerderij

Cees Vink van Vink Fruitboerderij
Vink Fruitboerderij
Zuiderringweg 13 II
8317 RA Kraggenburg
Tel. 0527 - 25 25 56
info@vinkfruitboerderij.nl
www.vinkfruitboerderij.nl

Datum: 21-10-2013

Cees:

Mensen zijn opzoek naar veilig voedsel.

Cees hoort weinig van de Santana. Hij is enthousiast over de Roblos. Deze is minder schurft gevoelig, een mooie en goede appel. Toch is dit ras ook mislukt.

Van de 22 hectare hebben ze 6,5 hectare perenteelt. Aan de perenteelt zitten wel een aantal risico's. Een groot deel van de perenteelt is voor Rusland. Je stelt je hiermee wel sterk afhankelijk af van de Russischemarkt bovendien heeft Cees slechte ervaring gehad met de perenteelt; veel vorstschade aan de bomen waardoor deze verloren waren.

Duurzame teelt is moeilijk in de markt te zetten → dat betekent dat de gewone teelt niet duurzaam is.

Bij concept appel / clubbrassen → geen goede risicoverdeling; de fruitteler loopt teveel risico en draagt ook het meeste risico. Bij concept appels gaat een deel naar de marketing, de boomkweker, de handel. Cees vindt hier de samenwerking niet goed in. Geen goede keten samenwerking!

Cees werkt samen met The Greenery.

Probleem is dat de consumenten door de supermarkten worden verwend door veel voor weinig aan te bieden. Hier ligt een wezenlijk probleem wil je duurzaam zijn dan zul je ook een reële prijs moeten vragen. De plofkip is hier natuurlijk een goed voorbeeld van. Veel voor weinig. De markt anticipeert hier van zelf op. Als men door de grote supermarkt keten wordt uitgeknepen dan worden de leverancier vanzelf weer creatief door de kostprijs om laag te krijgen en de productie op te voeren waardoor het duurzaam zijn in het geding komt.

Cees heeft in de jam en sap verwerking wel een goede samenwerking in de keten. hij levert aan Landmarkt in Amsterdam.

Mensen zijn opzoek waar hun product vandaan komt. Je ziet ook dat steeds meer ondernemers / telers hierop in spelen. Landmarkt in Amsterdam laat zien waar de appels en jam vandaan komt. Door transparant te zijn door middel van foto's van de teler inclusief zijn n.a.w. gegevens.

Bedreiging:

Kennis komt van de commerciële instituten. Zij zeggen je moet dit planten want er is vraag naar zonder dat dit onderbouwt is. De teler draagt hiervoor alle risico's.

Cees ziet zijn familiebedrijf als duurzaam → lange termijn.

Wat betreft de grond is het goed om deze 1 jaar braak te laten liggen.

Bij Vink werken er zo'n 22 Polen en 22 Nederlanders. Deze mix werkt voor Cees prettig. De Polen werken harder dan de Nederlanders. Cees werkt ook met een groep uit Ommen die voor een goed doel bij hem werken. Deze mensen brengen dit geld bij één voor een weeshuis in de Oekraïne. In het kader van MVO is dit natuurlijk een prachtig project.

Gewasbescherming wordt aangebracht een éénrijspuit. De verachting en hoop is dat binnenkort met een robot kan.

De communicatie moet veranderen.

Cees behaalt goede resultaten met machinaal snoeien. Meer opbrengst, meer ruimte in de paden, werkt prettig. Duurzaam omdat het minder arbeidsintensief is.

Bijlage IV Leander Vereecken van Vereecken Fruit

Leander Vereecken van Vereecken fruit
Ottolanderlaan 12
8251 SB Dronten
Tel. 0321 - 31 31 35
info@vereeckenfruit.nl
www.vereeckenfruit.nl

Datum: 14-10-2013

Een kort mail onderhoud met Leander

Leander:

Bij Santana is de schurft resistentie ook al doorbroken. In de biologische teelt moeten ze ook meer spuiten om schurft te onderdrukken.

Santana is een appel die geschikt is voor een niche markt. Kleine oppervlaktes en dan goed ver markten.

Wij zijn gespecialiseerd in grote blokken van een paar rassen met hoge producties.

Dit betekent ook duurzaamheid, je kunt alles snel en goed organiseren met zo min mogelijk arbeid en machines.

Wij spuiten alleen bij noodzaak dit betekent vooral tegen schimmels, insecten bestrijden we zoveel mogelijk natuurlijk met roofwantsen, roofmijten, lieveheersbeestjes en oorwormen.

De gangbare teelt leert veel van de Biologische teelt maar Nederland is niet het makkelijkste land om appels en peren biologisch te telen.

Duurzaamheid zoeken wij in warmte terug winnen, sap maken van schillen zodat rest stromen verkleinen, en teelten te telen die hier in NL geschikt zijn.

Zij zijn niet specifiek met MVO bezig maar naar eigen zeggen zit het in hun manier van ondernemen in gebakken. Zo maken zij gebruik van twee WAO arbeidskrachten.

Bijlage V Robert Elshof van Elshof Fruit B.V.

Robert Elshof van Elshof Fruit B.V.
Elshof fruit b.v.
v.d. Hamlaan 19
8251 RX Dronten
06-55170219
0321-312719
info@elshoffruit.nl
www.elshoffruit.nl

Datum: 16-10-2013

Elshof werkt zoveel mogelijk met het ras Elstar. Deze telen ze biologisch. Dat is tevens erg moeilijk omdat het ras erg schurft gevoelig is. Ook is inmiddels de Santana niet meer schurftresistent. Robert gebruikt veel natuurlijke middelen om het gewas te beschermen zoals kalk en zwavel. Onkruid wordt machinaal bestreden.

Van de biologische telers zijn er twee soorten:
de idealistische teler;
vanuit economisch oogpunt.

Robert Elshof teelt biologisch vanuit economisch oogpunt. Hij heeft goed gekeken naar de markt en naar de landen om ons heen. In deze landen is het marktaandeel biologische appels en peren twee keer zo hoog als in Nederland. Nederland zit zo rond de 1,5 procent. Maar in bijvoorbeeld Duitsland is dat 4 procent en de Scandinavische landen scoren helemaal hoog met 6 procent. Robert ziet hierdoor een enorm potentieel en dat mede door die gegevens er nog voldoende groei voor Nederland is weggelegd. Ondanks dit potentieel wordt er toch bij Elshof zo'n 70 procent geëxporteerd. Dit is opmerkelijk te noemen en natuurlijk niet duurzaam op het gebied van foodprints.

Volgens Robert hebben de Nederlandse afnemers wel een voorkeur voor een Nederlands product toch worden er ook veel biologische appels en peren weer geïmporteerd vanuit Italië en Argentinië. De biologische markt naar Engeland is momenteel moeilijk vanwege de economie. De Engelsen houden hun hand op de knip. Maar Nederland en Frankrijk blijven groeien.

Robert gaat samen met Vereecken biologische sap leveren aan Ecoplaza

Volgens Robert is belangrijk om het product op de binnenlandse markt een gezicht te geven. Klanten willen weten waar het vandaan komt. Als teler kun je hier een actieve rol in spelen.

Robert wil hoog inzetten op kwaliteit.

Santana:
Bewaar problemen;
resistentie is doorbroken;
voordeel: The Greenery heeft hem in de handel en dit is een grote klant.

Topaz: langer meedoen.

De Elstar verkoopt goed in de biologische supermarkt. Alleen via dit kanaal gaat het heel erg goed met de verkoop van biologische teelt. Wanneer men biologische Elstar verkoopt in de reguliere supermarkt dan moet de biologische concurreren met de reguliere en dat gaat niet vanwege het grote prijsverschil.

Om het gewas te beschermen wordt zwavel en kalkzwavel gebruikt. Als meststof wordt koper gebruikt. Hiermee is de schimmel en schurft in het voorjaar goed te bestrijden. Sommige problemen lossen zich vanzelf op door juist geen actie te ondernemen met gewasbescherming. Voorbeeld: de bloedluis is een probleem wat uiteindelijk wordt opgelost door oorwurmen, sluipwespen en lieveheersbeestjes. Er ontstaat weer een natuurlijke balans. Dit zelfde geldt ook voor perenbladvlo ook dit probleem kan worden opgelost door de sluipwesp.

Er zijn ongeveer 50 biologische fruittelers. Het probleem in Nederland is dat de markt nog niet groot genoeg is vandaar dat er nog veel wordt geëxporteerd. Voor Elshof fruit is dat zo'n 70 procent.

Bij Elshof fruit werkt men eraan om zo ver mogelijk in de keten te komen dit zonder tussenkomst van handelaren.

Biofruit: 6 telers leveren aan AH
Smelfruit: 5 telers leveren aan Plus en Jumbo
Robert Elshof fruit.

Biofruit is volgens Robert nog niet duurzaam genoeg vanwege de lagere productie. Deze productie mag wel zo'n 10 tot 15 procent lager zijn als reguliere teelt.

Bij het koelen wordt de warmte terug gewonnen voor de vloerverwarming.

Consument hecht geen waarde aan keurmerken.

Certificering noodzakelijk kwaad. Elshof fruit heeft geïnvesteerd in Prosort, track en trace systeem van boom tot klant in beeld.

Elshof gaat wel perenbomen planten voor grote klanten in Scandinavië.

Doordat de lol eraf was in de reguliere teelt was voor hem omschakeling makkelijk. Elshof heeft er weer plezier in.

Bijlage VI Roel Vermeulen van Fruitkwekerij Vermeulen en Flevosap

Roel Vermeulen van Fruitkwekerij Vermeulen
Fruitkwekerij Vermeulen
Prof. Zuurlaan 22
8256 PE Biddinghuizen
Tel. 0321-331742
roel@flevosap.nl
www.flevosap.nl

Datum: 22-10-2013

Roel:

Vermeulen heeft zich helemaal toegelegd op de perenteelt. Het bedrijf bestaat uit drie takken:

1. de teelt;
2. sap persen;
3. sorteren.

Zij telen 2,5 miljoen kilo peren en sorteren deze zelf daarnaast sorteren zij nog 6,5 miljoen kilo voor derden. Zij zijn gespecialiseerd in peren sorteren. Hebben hier een speciale lijn voor die klasse I, II en III kan sorteren. Daarnaast kan er dmv camera en ledbelichting door de peer heen worden gekeken. Dit is uniek in Europa.

Santana:

commercieel geen goed ras.

Biologisch telen is volgens Vermeulen niet duurzaam:

veel wissels met sorteren

meer transport door kleine partijen

veel meer spuiten met zwavel; aantal kg/per ha. Over buurman werkt biologisch en wanneer het heeft geregend of vochtig is moet deze elke dag spuiten met zwavel. Het stinkt enorm.

Vermeulen hoeft maar één keer te spuiten met 100 gr/ha om de 6 dagen. De biologische teler spuit met 4 a 5 kg/ha om de dag.

Consument gaat voor smaak.

Bedreiging door alleen voor perenteelt te gaan ziet Vermeulen niet. Mogen ze niet rechtstreeks dan gaan ze via Polen of België. Via Polen scheelt ook nog eens veel invoerrechten.

Gewasbescherming:

Vermeulen pleit voor één Europa. Voorbeeld in Nederland kost Vertimec Abamectine € 250,- p/l. In Italië betalen ze € 30,- p/l. Dit wordt in China geproduceerd en kost daar € 9,- p/l. Hij vindt dit concurrentie vervalsend. Bovendien moet er voor elk land kostbaar onderzoek worden verricht. Wanneer het één Europa is heb je ook maar één onderzoek nodig. Hier valt nog veel winst te behalen en dit zou natuurlijk ook veel duurzamer zijn.

Vermeulen is wel een voorstander van Gentechnologie. Wanneer je dit zou toepassen kun je rassen veel beter sturen waardoor men minder of niet hoeft te spuiten. Een stuk duurzamer dus. Er is alleen een groot maatschappelijk probleem rondom gentechnologie.

Vermeulen sorteert voor Blom Fruitpartners en heeft hier een goede samenwerking mee. Zij verkopen voor Vermeulen en Vermeulen sorteert weer voor Blom. Een win-win situatie. Voor Blom scheelt het veel transportbewegingen door bij Vermeulen te sorteren.